

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязының

Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң,

ажылчы чоннар депутаттарының область Советиниң органы

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

М. Каваа-Сары—Мал ферма-зында партия бөлүү (2 арын).
 С. Тамба.—Чылгычылар (2 арын).
 М. Багалдай.—Улут-Хем райпозу садыг четкилеринге кичээнгей салбайн турар (3 арын).
 К. Оюн.—Культура бажыңнын ажылын сегидери негетинип турар (3 арын).

И. Александров.—Герман Демократтыг Республиканың экономиктиг чедишкени (3 арын).
 Моолдук улус революционизмниң 33 чыл ою (3 арын).
 Н. Захаров.—Делегейде болуп турар чоруктарың допчулалы (4 арын).
 Совет шериг корабльдериниң Финляндияда барганы (4 арын).

МЕДИЦИНА АЛБАН ЧЕРЛЕРИНИҢ АЖЫЛЫН ЭКИЖИДЕР

Бистиң Төрээн чуртувусу — Совет Эвилелинде ажилчы чонунг кадык камгалалының херээ—улустуң өзүп турар материалдыг болгаш культуруг хереглелдерин долузу-биле хандыры дээш Коммунистг партияның болгаш Совет чазактың чорудуп турар политиказында чугула чери ээлеп турар.

Коммунистг партияның, Совет чазактың хун-бүрүдеги сагыш салышкынының, көргүзүп келген материал-техниктиг улуг дузаламчының ачызында бистиң областтың кадык камгалалына шапкын хөгжүлдө чедиш алдынган. Медицина албан черлериниң четкизи өзүп турар. Бо чылын Кызыл районунг Баян-Колга, «Элегес» совхозка, Сүт-Хөл районунг Хөр-Тайгага, Балгазынга болгаш Нарынга эмнелге черлери ажиттынар. Тожу районунг эмнелгезинге кезип эмнээриниң салбыры организастанган. Тываже чыл бүрүде-ле чаа-чаа дээди эртемниң эмчилер болгаш сестралар кээп турар. Эмнелгениң практикасында эмнэшикчиликниң чаа-чаа методтары, совет эмнелге эртемниңг чедишкенини шигээтинип турар апарган. Кадык-шылга хемчеглериниң акшаландырылганы чыл келген тутум көвүдөп турар.

Хорайларда, көдээ суурларда эмнелге черлеринде чонунг кадык камгалалының херээ дээш ак-сеткилдиг ачыдап турар медицина ажилдакчылары хөй. Чөөн-Хемчик районунг төп эмнелгези (эргелекчи эш В. Александрова) эки ажилдап турар. Бизда тургустунган ренгтен барын талаккы районнары хандырып турар. Ол коллективте чонунг кадыкшылы дээш тускай эртемни чөп ажиллап, кызымаккай ажилдап турар ажилдакчылар бөр. Ол районунг Хорум-Дагда анык эмчи эш А. Ошарева, Каа-Хем районунг эмнелгезинде эмчи эш Л. Зверев, Чаа-Хөлдүг эмнелгезинде фельдшер эш Берзи оларның эки ажилын демделгези чугула. Олар аарыг кижилери сагыш-човангыр, эптиг ээлдек хүдээп ап, көдээ черлерге чалаашкыннарга үргүлчү барып, бугу-ле күштерин болгаш билиглерин чонунг кадык камгалалына берип турарлар. Ол ышкаш чонунг ортузунга эмнелге практикактиг, санитар чырыдышкының хемчеглерин чедишкенини калбартып турар көдээниң эмчи салбырлары бисте эвээш эвес.

Областың кадык камгалалының херээнде маргылдаажок чедишкени-нер-биле кады медицина албан черлериниң ажилында улуг четпестер илереп турар. Улут-Хем районунг Киров аттыг колхозтуң тудуг сууру чыл бүрү сайзырап турар хирезинде-ле ында эмнелге салбыры мынчага чедир оран-суур-биле хандырбаан. Оң материал-техниктиг сууру ам-даа экижилвэн, эмнер болгаш дериг-херекселдерни хандырылганы дыка четпес. Оң түңнелинде эмнелге салбыры колхозчуларның бажыңнарын ээлеп, дурум эвес ажилдап турар. Райкүүскомун, оң кадык камгалал килдизиниң ажилдакчылары ол колхозка үргүлчү барып, бо байдалдарны билип тура-ла практикактиг хемчеглер албайн, анаа эртип турары черле таарышпас.

Балгазын санаторийинде культу-ра-массалаг ажил чорувастан. Библиотекада уран чогаалдык чаа-чаа номнары, эң ылангыя тыва дыл-

да номнар ховар. Күш-культураның шөлүнде кандыг-даа деригелер чок, дыштаныкчыларның байдалына таарыштыр оюннар болбайн турар. Оң удуртукчузу эш Пивоваров чүгле эртенги мергежилдер кылдыр-тыры-биле кызыгаарлатынган. Санаторийниң оран суурун септеп деририңни улуу, харын мурунда турган херимнер узуткатынган, дыштаныкчыларны арыг агаарга дыштанып оларар сандайлары үрелген чыткылар. Дирекция чери ажил-агыжы эвес ажилдап, дыштаныкчыларның негелдзин хандырбайн турар.

Кадык камгалал органнарының эң кол сорулганы ажилчы чонга эмчи дузаламчыны көргүзери болур. Хову шөлдерде ажилдап турар колхозчуларга, механизаторларга, эң ылангыя ырак черлерде турар фермаларың ажилдакчыларына, чай-лагларда малчынарга эмнелге дузаламчыны чедирерин база яны-бүрү аарыларга удур баш бурун-гаар хемчеглерни чорударын кол кичээнге салыр ужурулуг. Бо талазы-биле чорутунуп турар хемчеглер ыракта четпес. Районнарың кадык камгалал килдизтериниң ажилдакчылары, район эмнелгезиниң эмчилери көдээде эмчи салбырларыне көчүгү ховар барып, ылангыя ырак черлерге барып барбайн, ында медицинаны анык ажилдакчыларынга практикактиг дуза көргүспейн турарлар.

Медицина ажилдакчылары аары-ларны эмнээр болгаш баш удур чай-ладыр хемчеглерниң аргазы-биле чурттакчы чонун хандырының бот-тур ажилдарын чоруткан турар ужурулуг. Санитар-чырыдышкының пропаганда ажилын күштелдир-ип, лекция, илеткелдерни чонунг ортузунга калбартыр. Медицина те-мазынга хамаарышкан киноларны көдээ суурларга, колхозтар, совхоз-тар, МТС-тер төптөринге көргүзе-рин экижидер херек.

Партия райкомнары, областың районунг кадык камгалалының килдиздери медицина ажилдакчылары-ның политикактиг өөредилгезин бол-гаш тускай мергежилниң өзөрин кичээнгениң төвүнге тургузуп, оларның хуралдарын, семинарларын организастанп эрттирген турар ужу-рулуг. Эмнелге черлериниң кышка удур белеткелни чорудуп, эмнелге-лерин, эмчи салбырларының бол-гаш оң ажилдакчыларының бажың-нарының септелгелерин өй-шааида доозарын хандырап ужу-рулуг. Бо чылдың төңчүзүндө-ийн квартиралыг 12 чуртталга бажыңна-рын ажилдап кирген турар.

Областың күссөки комитете об-ласта кадык камгалалың экижиде-риниң талазы-биле ап чорудаа хем-чеглерни бадылаан. Ону ажил херек кырында боттандырып, организа-стыг хемчеглерни чорудары чер-тер Советтериниң болгаш кадык кам-галал органнарының мурунда сал-дынып, анаа чонунг организаакчы кү-жүн эвилелдээн турар ужурулуг.

Медицина албан черлериниң ажи-лың үндезини-биле экижидип, чо-нунг негелдзин дыңангыр болгаш чөптүг хандырып, муракчы совет медицина эртемниңг чедишкенине-рин непередириниң демиселчилери болуру медицина ажилдакчылары-ның хүндүлүг болгаш харысалга-лыг хүдээлгези болур.

ССРЭ-ниң Шериг-Далай Флорунун хүнүнге уткуштур

ССРЭ-ниң Шериг-Далай Флорунун хүнүнге белеткел Москва областың хоорайларында болгаш суурла-рында калбарган. Армияга, ужу-рчүлге болгаш флотка дузалаары-ның эки-тура нитилелиниң эге ор-ганизацияларында бистиң флорувус-туң алдарлыг төөгүзүнүң, Ада-чур-туң Улут дайынының чылдарында шериг далайжыларның маадырлыг эрес-дилдиг чоруктарының дугайында илеткелдерин болгаш беседалар-ны чорудуп турар.

Шошинский районда далай моде-листтериниң Москва область маргы-лдазы эгелзэн. Анаа дыка хөй хо-орайларның болгаш районнарың спортсменнери кирип турар. Шериг корабльдериниң, транспорт бол-гаш спорт судноларының эштип чо-рууру модельдерин деглзэн. Досааф-чылар модельдерниң дүргени, ырак-

шылы болгаш чорукка шыдамын дээш бирги черни хунаажып турар-лар.

ДОСААФ-тың область комитеди суг спортунунг талазы-биле маргы-лдааны организастанп турар. Спорт-сменнер яны-бүрү дистанцияларга хемелээшкениниң, эштишкениниң болгаш өске-даа чүүдлерниң тала-зы-биле команда болгаш тус-тус ийи-чаңгыс кижилерниң бирги чер дээш маргылдаазына киржирлер.

Москва областың досаафчылары Москва—Сталинград аразына хүү-рек-парустуг эстафетага киржирлер. Мытищинский районунг спортсмен-нери Москва—Рязань—Москва мар-шруттуг хеме походун кылып чорут-каннар.

(СЭТА).

Комсомолдун төөгүзүндө кайгамчыктыг хүн

30 чыл мурунда 1924 чылдың июль 12-де—комсомолдун VI съездинге Аныяктарың Россия Коммунистг Эвилелини Аныяктарың Россияниң Ленинни Коммунистг Эвилели кылдыр эде адаар дугайында шийтирри үндүрген.

Бо үениң дургузунда совет аныяк-тарның муракчы отряды—комсо-молчуларның армиязы быжыккан болгаш өскөн. 1924 чылда комсомолга 700 муң оолдар болгаш кыстар санатынып турган, а эртен чылдың мартта болуп эрткен ВЛКСМ-ниң XII съездинге Ленинни комсомол-дун хүрээлинеге 18825327 кижи турган.

Комсомолдун бүгү ажил-чорудул-ганың дайыңгы программазы бол-за, РКСМ-ниң III съездинге В. И. Ленинниң «Аныяктар эвилелдериниң сорулгаларың дугайында» төөгү-лүг чугаазы болур.

Совет күрүениң хөгжүлдезиниң

бүгү үе чалаларында комсомол бол-за, Коммунистг партияның удур-тулгазы-биле Ленинниң айткан чүүлдерин амыдыралга боттанды-рыныче аныяктарның күжүн болгаш эгелекчи чоруун улгап баштаан. Дээди хавыялар—комсомолга тывыс-кан ийи Ленин ордени, Кызыл Тук ордени болза, миллион-миллион ком-сомолчу оолдарның болгаш кыстар-ның алдарлыг дайыңгы оруунун дугайы. Төрээн чурттуң мурунга ком-сомолдун алдар-хавыяазын бүгү улустуң үйлээшкениниң дугайың чугаалап турар.

Улут Ленинниң чагыларынга, төр-ээн Коммунистг партияның херээ-нге шыңчы комсомол социалистг тур-гузуушкунуң эң кадыг-берге, шийт-пирлиг участоктарына кезээде тур-жуп турган. Комсомолчулар болгаш аныяктар индустриалдыг гигант-лар—металлургия комбинаттарының, трактор болгаш автомобиль завод-

тарының, гидроэлектростанциялар-ны тудууларыне чоруп, хоорайлар-ны тудуп тургусканнар.

Ада-чурттуң Улут дайынының чыл-дарында дайыңгы совет аныяктар Төр-ээн чурттуң алдары, хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш маадырлыг тулушканнар.

Амгы үеде комсомолчулар болгаш аныяктар үлөтүргө шыкаш көдээ ажил-агыяга база-ла карак кызыл күш-ажылды үлегер-чижээни көргү-зүп турарлар. Көдээ ажил-агыяны шийтирри-биле көдүрер дугайында партияның болгаш чазактың шийт-пирлини совет аныяктар изи-биле деткээнер. Партияның кыйгырыңың өзугаар кыска хуусааның иштинде 150 муң ажил анык патриоттар Ка-захстанны, Сибирьниң, Уралдың болгаш Поволжениң районнарында кур болгаш куруккан черлерин ажилдап кирип алыры-биле айт-танганнар.

(СЭТА).

Комбайнарның Бүгү-эвилел чарыжы

ПЕТРОВСК СУУР. (Ставрополь крайда). Петровскиниң механизатор-лары бүгү-эвилелдиң чарыжының эгелекчилери болуп, күзүн тараан тарааларны кезилдизинче 27 ком-байн агрегаттары-биле кирипкен. Комбайнар бүрүзү техниканың до-лу күжүн ажилдарын, тараа кезил-дизин кыска хуусаада болгаш чи-дриг чокка чорударын оралдажып турар.

Мологов аттыг колхозтуң ийги хову бригадында күзүн тараан кызылты Социалистг Күш-ажылды Маадыры комбайнер И. П. Шутко дөрт хонук ажыр кезип турар. Оң «Сталинец»—6» деп ком-байны тараа чүдүрер тускай херек-селдер-биле деритинген. И. Шутко баштайгы хүнде 14 гектар кестирер нормазын 33 гектар чедир кестирген болгаш 783 центнер тарааны берген. Оң соонда хүн ол 38 гектар шөлдүң тараазын кезип ап, 851 центнер та-рааны бастырган. Июль 5-те чакы-болган. Чартык хүнде эш Шутко 16 гектарны ажаап ап, ол участкадан 431 центнер кызылтысы алган.

Комбайнерлар А. Черный, А. Зу-бенко, Социалистг Күш-ажылды Маадыры П. Бобенко болгаш өске-лер-даа хүн онаалдазын көчүгү эки шынарлыг кылдыр үргүлчү ажыр күссөдип турарлар.

ВИННИЦА. Винница областың колхозтары тараа кезилдизинче ки-рипкен. Баштайгы чүс гектар арбай кестинген.

Ставрополь крайның Петровск МТС-зиниң комбайнерларының патриотчу кыйгыры бо черниң механизаторларының ортузунга изиг деткимчени алган. Ажаап алыш-кының баштайгы хүнүндө эгел-дизинде дыка хөй комбайнерлар күш-ажылдык бедик бүдүрүкчүлүгү чедип ап турар. Джулиник МТС-тиң механизаторлары В. Никитчук биле Г. Макаручук олар гектардан 20—22 центнер арбайны бастырып алы-шаан, нормазын бүдүн чартык катал ажыр күссөдип турар.

Винница областың колхозтары-ның болгаш совхозтарының шөлде-ринде 600 ажыг механизастатынган шаңнарда тарааларын сөөртүп ту-рар.

КЮРДАМИР. (Азербайжан ССР-де). Ширван ховузунда тараа ажаап алышкыны чоруп турар. Кюрдмир МТС-тиң комбайнеру Ш. Бекиров станцияда бир-ле дуга-гаар сезон онаалдазын хуусаа бет-тинде күссөткен. Бекировтуң үлүү-нү—355 гектар кестинген тараа бар. Оң комбайнының бункерин тавар-ты алды муң центнер ажыг тараа эртен.

Механизастатынган ажаап алышкынының мастериң дуржул-газын МТС-тиң өске-даа ажилдак-чылары өөренип болгаш ажиллап турар.

Курдам МТС-тиң 10 комбайнер-лары ажаап алышкын ажилдарын сезон онаалдазында ажыр кылып турарлар. Эртен чылдың деңгели-

биле алырга, комбайның хүнде кы-лыр ажылы оон 5 гектар ажыг бо-луп турар.

СЛОБОДЗЕЯ. (Молдав ССР-де) Глиния МТС-тиң механизаторлары бодунуң зонасында колхозтарга арбай ажаап алышкыны дооскаш, күзүн тараан кызылты кезилдизин-че кирипкен. Республиканың алдар-лыг комбайнерлары Д. Буцацкий болгаш Н. Яковленок олар баштай-гы хүнде 20—20 гектар кызылты ажаап ап, нормаларын бүдүн чартык катал ажыр күссөткенер. Гек-тар бүрүзүндө 22 центнер тарааны бастырганнар.

Бүгү бода тараалары комбайн-нар-биле ажаап ап турар. Шак гра-финиң өзугаар машиналарны ажил-дарының бөлүк методун ажиллаан чорук күш-ажылдык бүдүрүкчүлүгү ортумаа-биле 30 хуу бедиктен. Ажаап алышкында комплексилг механизастатын непереткен. Ком-байн агрегаттарын тараа тургузукчу-бу-биле, дырбаштар-биле болгаш луцильниктер-биле четчелзэн, та-рааны комбайн чоруп турда-ла сөөртүп ап турар. Тарааны шаңга кургатканының болгаш арыглааны-ның соонда белеткел пунктузунче сөөртүп турар. Саваның шөлдерден мал фермаларыне аппарат турар.

Глиния МТС-тиң механизаторла-ры июль 10-да ажаап алганы шөл-дерде аныс аңдарылгазын болгаш кур чер аңдарылгазын эгелзэн.

(СЭТА).

ЧАА ЧЕРЛЕРДЕ СУУРЛАР ТУДУУШКУНУ

ТАШКЕНТ. Төп Ферганда, соок ховуда, Вешкутанниң хову-шөлде-ринде болгаш Узбекистаның өскө-дөө районнарында ажилдап шөл-гээдип ап турар хову-шөлдерде колхозчу суурлар өзүп турар. Хөвөңдилерге болгаш культура-амы-дыралды албан черлеринге ажил-лаар бажыңнарың тудуушкучу калбак хемчээлдэн-биле чорутунуп турар.

Чаа черлерде бажыңнар тудууш-кунуна күрүениң тудуг трестини-ниң 156 тускайжыткан бригадалары ажилдап турарлар.

Суурларны тудуушкунуна элект-ри шимчедикчи-биле ажилдаар тууйбу кылар машиналарны че-дишкенини-биле ажиллап турар. Ындыг агрегат бүрүзү бир ээлчеге 20 муң тууйбуну кылып үндүрүп ту-

рар. Заводка белеткээр ыяш кон-струкцияларын бажыңнар тудууш-кунуна чер-бүрүде хереглеп турар. Суурлар тудуушкунуна тус черниң тудуг материалдарын улуг хемчээл-ди-биле ажиллап турар.

Бо чылын Узбекистаның чаа суг-гарылганы черлеринге колхозчу-ларга чуртталганың 8500 чагайжы-дып туттунган бажыңнары туттунар.

(СЭТА).

Москва. Бүгү-эвилелдиң көдээ ажил-агыя делгелгезинде кол эжи. Фото И. Грановскийниң. СЭТА-ның фотохрониказы.

Мал чөмнериниң белеткели

Хову бригадаларында

Улут-Хем районунг Калинин аттыг колхозунун хову бригадалары сизен ажаап алышкыныче июльдуң эгел-зинде кирген. Ийги хову бригадалы (бригадир эш Буян-оол) аъттың сизен кезер 3 машиналарын, сизен бөлөр 2 дырбаштарын болгаш 25 аъттарын ажилдадып турар. Июль 6-га чедир 80 гектар черниң сизени кескен, бир сараатты тургускан бол-гаш тавычада кестинген сизени бөл-үп турар.

Ол бригада силос салыр 6 улут онгарларын каскан, 3 тонна мал чөм-нериниң силостаашкыны кылган. Бригадада Кара-оол, Шулуун-оол олар сизен кестирер машиналар-биле бүдүрер ажил нормазын хүн бүрүде 120—130 хуу күссөдип турар.

Бирги хову бригадалы (бригадир эш Серээдары) 29 гектар черниң сиз-енин кескен болгаш бөлүп, сараат-тап турар. Бригада сизен кезер 3 машиналар, 2 дырбаш-биле база 20 ажил аъттары-биле хандырттыган.

Сизен белеткелдинде дээр колхоз

КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК. (Телефон-биле). «Кызыл тараачын» көдээ ажил-агыя артели мал чөм белет-кээр талазы-биле Барын-Хемчик районда колхозтарны дээрзи бо-луп турар. Чаыс-бораң ажилга бер-гедээшкени таварыштырып турза-даа, июль 4-тен 10-га чедир 72 хол кадырлары-биле 69 гектарын сиз-енин кескен. Агаарның аяканына холбаштыр сизени аңдарып курга-дырын чорутушаан, сөөлүгү 2 хүн Көп-Кежигде 100 ажыг хөспээнер-ни тургускан.

«Кызыл тараачын» колхоз бо чы-лың малынга четчир, эки шынардыг чөм белеткел алыры дээш кызык-мак ажилдап турар. Сизен шөлдеринде 115 кижи бар, күш-ажылдык ор-ганизасты багай эвес тургустунган. Күш улам-на немежиң, июль 10-да аъттың 2 машиналары база кезип кирипкен. Чүгөле хүн эвес, харын шак бүрүзү халас эрттиргес дээш чакы-тыг хүн силосче, аяста—сизен бөлүп сарааттарыне бүгү күштү колхоз баштаар чери эки организастанп ту-рар.

Ажил калбарып турар

СУГ-АКСЫ. (Телефон-биле). Сүт-Хөл районда «Сталинич орук» кол-хоз бо чылын 19 муң центнер сизен, 900 центнер силос белеткээр план-ыг. Ону дүжүт алышкыны эгелзээр бетинде доозар сорулга-биле колхоз июль 3-те 68 хол кадырлардыг кез-ип киргеш, үш хун 69 гектарын сиз-енин кескен, а июль 9-та ийи аът машиналары база кезип кирипкен. Колхозтуң хову бригадасы 6 кезек черде ажилдап турар, тургаларда нинти чөмөннелгелерни организа-стаан, хана солбу, агитхуудустар, көр-гүзүг самбыраы үнүп турар. Күш-ажылдык организаасты эки, чарыштың күссөлдзени дээш демисел улам калбарып турар.

Каа-Хем районун колхозтарында

«Кызыл тук» көдээ ажил-агыя ар-телиниң хову бригадалы мал чөм белеткээрни бөлүктөр аайы-биле үс-түп алган ажилдап турар. Эш Чу-гаевтиң удуртканы сизенчилер силос салышкынына турган, олар 150 тонна шыктыг чөм белеткээр пла-ны Каа-Хем районунг колхозтар-ында мурунап дооскан. Колхоз баштаар чери эш Чугаев-тиң бөлүүн сизен кезеринче шийт-кен. Машинаци Сарыг-оол, сизен сөөртүкчүзү Чыртак болгаш ол бөл-үктүң өске-даа кежиңиңи сиз-енин кезип, бөлүп сарааттарының ажилында база-ла кызыкмак чүткүл-дүү илередип турар.

Мал чөм белеткээр чугула кам-паны ажилына анык өскөниң кирилгезин күштелдирер талазы-биле комсомол Төп Комитединиң кыйгырынга колхозчу аныяктар күш-ажылчы харылап турар. «Ок-тябрь 30 чылы» колхозта 12 кижи составтыг комсомол-аныяктарың эвенозу (удуртукчузу эш Демир-оол) июль 8-ке чедир 1200 центнер сизени кеспишаан, бөлүп сараат-тааннар.

Звенода күш-ажылдык чуруму эки тургустунган, кижи бүрүзү ажил онаалдазының бедик күссөлдзени дээш ажилдап турар. Комсомол-аныяктарың шак мыдыг кызыкмак звенолары районда хөй.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Кызыл хоорайнын партия чырыдышыкынынга өөредилге чылынын түннели

Коммунистерниң болгаш бистин кадрларыныстың марксисчи-ленинчи кыжизидилгези коммунисттик партияны онза сагыш салышыкынын чүгүлү болур. Теорияны шигээдери, ошун ажил-агый, культура тургузушкунуна удуртулга болдуруп сыяры онстин чугула сорулгавыс.

Хоорайнын коммунистериниң болгаш интеллигенциянын ортузунда политиктик билгиче сонугура улам өскөн. Партия организацилары олууг сонугурага үндөшүлгөс, коммунистерниң марксисчи-ленинчи өөредилгезин организастаар талазы-биле элээн ажилдары 1953—1954 өөредилге чылында чоруткан.

Марксизм-ленинизмниң үш чыды өөредилгезинче шилчиткен кезежи университетте 150 ажыг дыйнакчылар ажилдап турган. Оон 110 дыйнакчылар экзаменерни дужаап, даразында курстарже шилчигилген. Ылангыя шитер Видмонт, Рогов, Н. Сычев, Мусаев, Осипова, Чапайкин, Исаева, Гайдай олар университетке боттарының идея-теоретиктик денелин бедилер дээр ошун сонугурага өөренип, лекцияларга, семинар кичээлдерге үргүлү олуржуп келгенер. Олар экзаменерни чүгө эки болгаш тергини эки дужааганнар. Олар айтырларга харыларын ханы анализтик болгаш шын түннелдик берип келгенер.

Хоорайнын кезежи партиячыларга өөрөнгөн 70 ажыг дыйнакчыларын хой кезин өөренип эрткен материалдарын эки билерин экзаменге көргүскенер. Маана хамаарыштыр эштер Макаренко (харылзаа эргелелинде), Н. Макаренко, Сидоркин, Середкин, Чернышев, Мурашов, Тонких, Жуков, Котова, Барабанова, Голдырев, Кишина, Кузнецова, Бухтуева оларны эки өөредилгезин онзалап демделгези чугула.

Партия эге организациларынын секретарларынын хой кезин боттарынын коллективтеринде коммунистерниң болгаш партия кезигиңу эвес активчилерниң политиктик билени бедилеринге улуг кичээгенин салганнар. Партия чырыдышыкынын четкизи кайда-ла чогуур үезинде шын четгелетинген болду, ында өөредилге чылы чедикшикнин доозулган. Ошун чыжээнге харылзаа эргелелинде, хоорайнын шагдаа эргелелинде партия организацилары хамааржыр.

Олар партия организациларынын секретарлары өөредилге чылынын эгезинде коммунист бөрүзү-биле тустус беседаларны чоруткан, өөренир черия оларны шын шилеп алырынга дузалашкан, политбилүмериниң ажылынга контрольду үргүлү чорудуп, практиктиг удуртулганы док-

таамал хандырган. Областың харылзаа эргелелинде партия төөгүзү өөренир кол хевирниң бөлүмү дыйка эки ажилдаан. Ошун пропаганда эш Исаев болза, ол чугула партияны даалганы эки күөсеткен. Кичээлдер өөрүзүңге ошун эки белеткедиг келири дыйнакчыларны өөредилгеге сонугурагы улгартырган. Башкылаашкына уран-чогаал лите-ратураларын, көргүзүг материалдарын ол ажилдап турган, теоретиктик өөредилгени амгы үе-байдал-биле, өдүрүлгелериниң ажил-амы-дыралы-онле чоок холбаштырып келген.

Бодунуң медресдик чоруун бедилер дээр, марксизм-ленинизмниң үндөшүнүн шигээдип алып дээр доктаамал ажилдаар журулуг хундулуг хүлээлгени үлгелерин күөсөдип келген коммунистерни барык-ла бөлүк, политикола бүрүзүңден адап болур. Хоорайнын шагдаа эргелелинде шитер Монгуш, Идим, Макал политиколага өөрөнгөнер. Олар өөредилге чылынын бүгү дургузунда кичээлдерге үзүктөл чоок олуржуп, кичээл бүрүзүңге эки белеткедиг келип, конспектилерин кылып ап келгенер.

Марксизм-ленинизмни шигээдир-риниң бот-өөредилге аргазын шилеп алган коммунистерниң аразында обларшколада Шишкин, МВД эргелелинде Ак-оол, Буркин, Шага-лина, Дубровский, Евстигнеев, Глу-щенко, Ламакин, хоорай Совединде Колодей, Дажы-Норбу олар ботта-рының политиктик өөредилгезиниң шынап-ла эки шынарын көргүскенер.

Өөредилге чылынын түннели хоорайнын партия чырыдышыкынын четкизи улуг четпестер бар болуп келгенин көргүскөн. Элээн хой партия организацилары партия чырыдышыкынын өөренирлерин оларны эки-туразын барымадалап шилер принципте үрөп, политикола-ларже болгаш бөлүмнөрже кижилерни административтик метод-биле кирип санап, партия чырыдышыкы-нынче бүгү-нүшти хаара тудушкуну боттандырарын оралдажып турган.

Ылангыя облотребсоюздук партия организациязы (секретары эш Володский) партия төөгүзү өөренир кол хевирниң бөлүмүнче ача өөренир денелден ашкан бедик билгилерин база ача өөренип шыдагач чывыс билгилерин катый кириген турган. Ындыг бөлүмгө дыйнакчыларны олуржур сонугу-галы чок дээр билгилерин. Бөлүм-нүң ажылы амырларчы эвес апарган болгаш ону эде тургузар ажурга таварышкан. Шап ыдыг байдалыг болганы-биле, өөредилге чылынын эгезинде организастаан 105 бөлүм-нериниң иштинден 24 бөлүмнөр кап-тап эде тургустунган.

Чамдык бөлүмнөргө башкылаашкынын идея-теоретиктик денели дыйка чывыс болуп тургулаан. Хоорайнын коммунал ажил-агыйнда кол хевирниң бөлүмүнө пропаган-дист эш Литвиненко крестной эргени дүжүргөсиниң дугайын чугаа-лааш, ошун чыдаганын илеретпээ, ол үениң байдалын эки тайылбырла-баан, крестной эргени дүжүргө-синиң 50 чылынга В. И. Ленинниң чүг-лүн белеткелге ажыглаваан. Горно коллективинде бөлүмнүң пропаган-диз эш Ситников ол партияны даалганы багай күөсеткен. Ында политикола пропагандизи эш Кожевни башкылаашкынын чүгө ном азы со-лун номчууру-биле кызмагарлап турган. Ол бүгү четпестер болза, СЭКП хооркомунуң талазында пропаган-дистерниң шилгезин четпес чорутканы-биле, оларның ажылынга методиктик дузалачыны экижитпээ-нин-биле тайылбырлатынар.

Пропагандистерниң лекциялары-нын болгаш семинар кичээлдериниң идеяны денели куду, теоретиктик айтырларынын практиктиг со-рулгалардан, амгы үениң амырлар-чыдан хоорук байдалдыг тайыл-бырлап турар фактылар бар. Ке-жежи университеттик чамдык дый-накчылары партияны сьездилерин-ини, конференцияларынын, плену-марынын шитирлерин билбес чо-руктар хойу-биле илерээн. Чижээ, харылзаа эргелелинде кол бухгал-тер эш Кучеров бодунуң билгин бедилпей келген. Ол партия төөгүз-үңү талазы-биле экзаменни дужа-арын ийи удаа келгеш чадап каан.

Дыйка хой коммунистер марксиз-менизмниң үндөшүнүн бот-өөредил-ге-биле шигээдирин хүлээнгенер. Оларны чамдыктары эки түннели чедип албааннар. Ошун чыжээнге МВД эргелелинде эштер Д. Нетров, Потемкин, Колупаев, Пересветов, Молчалова болгаш ондаа өскелер хамааржырлар. Ботта-ры өөренип турарларга практиктиг дузалачыны консультантылар чет-пес көргүскөн. СЭКП хооркомунуң агитация болгаш пропаганда кидизи консультантылар-биле тус-кай ажылды организаставаан. Өөредилге чылынын эгезинде пропаган-дистерниң үргүлү ажилдаар семина-ры багай ажилдап турган, а сөө-лүнде ажылын шуут соксаткан.

Марксисчи-ленинчи теорияны пропагандалының денелини улум ийи бедилер дээр чача өөредилге чылынга белеткедери амдыгааш-тан күштелдирип, эрткен өөредилге чылынын түннелинде илерээ, чет-пестерни узуткаарынын шитирлиг кемчелерин чорудары бистерин негетинип турар.

Г. СЫЧЕВ. СЭКП Кызыл хооркомунуң агитация болгаш пропаганда кидизиниң эргелекчизи.

Мал фермазында партия бөлүү

Бий-Хем районун «Кызыл тараан» колхозтуң Хутте сүт-бараан фермазы бар. Ошун колхоз төвү-биле аразы 100 ажыг километр. Ында партия бөлүү 4 коммунистерден тургустунган.

Партбөлүктүн организациязы эш Дозур-оол ферма ажилдакчыларынын ортузунда организаци болгаш кижизидик ажилдарын элээн экижиткен, коммунистерниң аван-гардылыг ролун бедиткен. Партия бөлүү колхозтуң партия организаци-язы-биле харылзааны эки тудуп, ай санында планын ажилдап келген.

Партбөлүктүн хүн-бүрү ажил-чорудулганы ферманың кол сорул-газы-биле тудуш харылзаалыг болуп келген. Ол болза, ында бүгү ажил-ишчилерин малды баш санын өсү-рөп болгаш ошун продукттулуун бедилер дээр демиселче мобилизастап, социализм чарышты организастап турар. Фермада ажилды байдалын партбөлүктүн актив-биле каттышкан хуралына үргүлү чугаалажып, биче четпестерден улуг четпестер боду бээрин болдурубай, шүгүмчү-ледди болгаш бот-шүгүмчүледи үргү-лүч калбартып, илерээн четпестер бүрүзүн чогуур үезинде узуткаар талазы-биле дийриг, организаци ажылынын күштелдирип турар. Ферма эргелекчизи эш Ширини биле эш Дозур-оол боттарынын аразына болгаш малчынар-биле үргүлүч

сүмелиг ажилдап келгенер. Мал ажылынын харысалгалыг ажилдарына коммунистерни бол-гаш комсомолчуларын тургускан. Ылангыя коммунистерден эш До-зур-оол — аш ажаакчызы, эш Ка-стаган — мыйыстыг бода малдык ка-дарчызы, эш Чыртак — анык ине-ктерниң калдарчызы болуп турар.

Ында колхозчулар ортузунда агитация-массалыг ажилдар доктаа-мал чоруп келген. Үш агитаторлар бар. Олар боттарынын дыйнакчы-ларына СЭКП ТК-нын сентябрь бол-гаш февраль-март Пленумарынын шитирлерин эки таныштырганнар, амгы үеде июнь Пленумунуң шитир-лерин пропагандалаваашаан, ошун амырларга чедикшикниң боттан-дырарынын практиктиг кемчелерин чорудуп турар. Сиген ажаап алышкы-нынче организацины кирипкен.

Малчынарны бөлүк-бөлүк аайы-биле беседаларны, ытырар номчулгаларын үргүлү организастап келген. Илеткедлер болгаш лек-циялар кылып бээр кижилерин рай-он төвүндөн чалап ап турар.

Ында комсомолдуң эге организациязы бар. Шүптү 9 комсомолчу-лар мал ажылында идеялык кир-жил турар. Партия бөлүү-биле ком-сомол организациязынын органы «Малчы» деп хана солуну бедик идея-политиктик денелге үнүп кел-ген. Ошун дугаар бүрүзүңде ферма-ның чедикшиктерин, мурнакчылар-

ны дуржулганын болгаш шүгүмчү-ледерин бижип турар. Фермада радио-приемник база бар. Малчынар оон дамчыдылгаларын дыйнап, чурттуг иштинде болгаш даштыкы чурттарда политиктик болушкуну-нарын билеп ап турарлар. Өреге бүрүзү солун чагылгалыг.

Фермада культур-массалыг ажил-дар багай эвес организастатынган. Хостуг шактар ында чалгаарыныг эвес эрттип турар. Ылангыя шахмат, шаши, хылдыг музык болгаш өскө-дөө оюннар үргүлүч болуп турар.

Малчынарны чурталганынын культуразы көсүзү-биле бедээн. Олар колхозчу чурталганын куль-турлук бажычыларында чурттап турарлар. Фермада хлеб, быжырар чер, магазин, кижэ эмелгезиниң албан чери бар.

Фермада партияны-политиктик ажылдык чедикшиктерин ажил-агыйжы түннелдер балдыктап тур-рар. Ферма эрткен чылын мал өсү-рениниң планын ажыр күөсеткен. Мал кыштагалдышыкынын үлгелерин эрткен. Амгы үеде малдык чайгы се-миртилгези эки болуп турар.

Мурнакчы малчынар ол ферма-дан илереп турар. Инек калдарчызы эш Кастанга, алдарлыг чылыгы эш Санчы олар Бүгү-эвилдиги көд-дээ ажил-агый делгелгезиниң кан-дидаттары болганнар.

М. КАВАА-САРЫГ. нормазын 125—150 хуу күөсөдип турарлар. Септекичтер ам башкыларны 4 чуртталга бажычыларынын септел-зин кылып турар. С. МАЧЫЛАЯ.

Элбекшилдиг дүжүттү өстүрүп алыр

ХАНДАГАПТЫ. (Радио-биле) Часкы тарылга болза, элбекшилдиг дүжүт өстүрүп алырынга ажилдык чүгө эгези, а көдээ ажил-агый чы-лы шитирлээр кол айтырыг та-рааның чайгы ажалдазы болгаш дүжүт алышыкыны болур. Эрткен чылын чөгөнгө дүжүт алганын бот чылын болдурубас сорулга-биле Өвүр районун колхозчу тараажы-лары күженишкенин ажилдап тур-рар.

Тарааның баштайгы суггарылда-зын июль 1-ге чедир шүптү колхоз-тар дооскан, ам ийги суггарылга эгелээн база бот үнүштер ашталга-зын чорудуп турар. Эрткен чылын гектардан 2—3 центнер тараа ал-ган, а ам ортумаа-биле 12—15 цент-нер дүжүттү өстүрүп алыры колхоз-тарны социалисттик чарыжында демделетинген. Ол сорулга күөс-тинген турар.

М. МИРЧИН.

Колхозтуң сууру сайзырап турар

Коммунист партия болгаш Совет чазак колхозтарын организаста-ап, ажил-агый талазы-биле улам бы-жылаарына, колхозчуларын мате-риалдык болгаш культурулуг амыр-даралын улам чагайжыдырынга улуг сагыш салышыкынын көргү-зүп турар. Күрүңден чыл бүрүде эгитпес болгаш узун хуусаалыг чээ-дилерни берип турар.

Ошун тодаргай чижээн Кызыл рай-онун «Тинделге» колхозундан көр-нүп болур. Чедерниң Суг бажынга чангыс эрчи бажык чоокка чедир турган. Аяа 1948 чылда колхоз организастатынган. Бот аразында колхозтуң тудуг сууржулганы улам сайзырап, чача тудулгар немежин турары-биле колхозчу суур өскөн. Ам ында эге школа, кижэ эмчизи-ниң салбыры, магазин, ясли, сто-ловая, электростанциясы, дээрбе ажилдап турар. Колхозчуларга чача чуртталга бажычыны тудуштуп, 60 ажыг өрөгелер бажык-биле хандыр-тынып, бот чылын 8 колхозчу өреге чача бажычыны алып. Башкылар чуртталганы эки шынарлыг ба-жычыны-биле хандыртынган.

Колхозтуң тудуг бригадазын боду-нун сорулганын чедикшикнин күө-сөдип турар. Ында ажилдык орга-низацины чорутуу эки М. Арбаан, О. Севээн, Даваа, Даваадир олар тудуг бригадазынын мергежилдик бажычылары болуп турарлар.

СЭКП ТК-нын сентябрь, февраль-март болгаш июнь Пленумарынын доктаалдарын амырларга боттан-дырар дээр тудуг бригадазынын мурнунда улуг сорулгалар оонажып турар. Бот чылын планында көр-дүнгөн мал кажааларынын тудула-ры эки шынарлыг доозар, оон-биле кады тууйбу бүдүрүлгезин, ногаа складын, чунар бажыны ажылгалга кирир. Хава, куштуу фермалары-нга чача тудулгар эгелээр. Эки шы-нардыг кудуктар казар. Ынчаарга бистин колхозта ам-даа 20 өреге ба-жык-биле хандыртынаанын уттуп бонбас. Бот улуг кемчелерин күөс-едри дээр ажылдык темпизин дүр-гөдери, шынарын экижидери чү-гула.

Колхозчу С. СЕДЕН-ООЛ.

Школа септелгези

Тес-Хем районун Берт-Даг 7 чыл школанын 1954—55 өөредилге чылынга чайгы белеткели эки чоруп турар. Школаның класстарынын болгаш столоваянын дээрлерин чуга ыяш-биле дүптөп, стол сандай, доска чүддерни септээш, будуп доосканнар.

Эш Довууга баштаган школа ажилчыларында болгаш өөреник-чилеринден тургустунган 17 кижэ составтыг бригада 388 кубометр то-пакты машина оруунда белеткэн. База колхозтуң бир бригадазы 141 кубометр ыяшты белеткеп берген болгаш ам-даа үргүлүчүлөп турар.

С. СЫРАТ-ООЛ.

Колхоз суурунда эмелге пунктувун тудуу

Кызыл районун «Х Улуг хурал» колхозтуң суурунда кижэ эмелгезиниң 7 өрээл чача бажынын тудуу дооступ, ам крышазын болгаш хери-мин кылып турар. Ол чончун калдык-шынын экижидериниң талазы-биле чугула салышыкы болуп болгаш ында чурттакчы чончун өөрүшкүле-дин хайныктырган. Моюн мурнунда божуур дээр херээженер үргүлүч Кызылче чоруп турган болза, ам ында тускай божулга өрээлдери тургус-тунган. Эмелге бажынынын тудуун доо-зарына Баян-Кол көдээ Соведи (даргазы эш Самбуган) ажылды эки организастаан. Бизанчылардан Тас-оол, Дүктүг-оол олар үргүлүч хүн нормазын ажыр күөсөдип турганнар. К. ОЙДУЙ-ООЛ.

ЧЫЛГЫЧЫЛАР

Чай. Шанын ошун талазында дагалары болгаш хемниң уну ногаан өң-биле кетинипкен. Чап-чаа эрткен чаашкынын сөөлүндө шүптү-ла чарткынан, чугдунган. Ийи атыг кижилер чылгыны беле хазырган турлар.

Доруг атыг холунда урук туткан эр, атакаже кирген кавалерист ышкаш, эер бажыне бурунгаар эге аарак, чылгы аразыне шямеш дээр. Малдар тарады маңажи бергенер. Бир анык кара атыгаш аргамчы бажында мөп тур. Оларга чокшунулаал чорувуста-ла, мөгү-тывылады-ла атыгы дораан-на эер-тей каапталар. Бирээни таныры-выс Салчак Сымчаан-оол шыва то-нуунуң эдээн азынган, эер кыры-ныч чик үе халаан. Күжүр эмди-ка, чүү боор, мөп-ле эгелээр: өрү халың, быдай дүшкүлээр, ийи буттап үнер, тырыкылар, а мунуң-жу, ында кадап каан дег, сердежок быжык орап. Аыг мөп-мөп чөлөт төткензиг, ынаар-ла Хараар-Шатче улуг маннап каан, а бистер чылгы чанында кижиге ап четивис. Ол — Салчак Сарыг-оол болду.

— Үдө бүтсүн! — Чорук чогузун!

Салчак Сарыг-оол эжиниң амы-талы берген черинче көргөш, биске чугаалады: — Шору мөгдү: эрес капшагай аыт болур боор ийи оң, даргалар.

Ташкылажып турувуста-ла Сарыг-оол чылгыны менди турарын, ку-луннар мурнунда чылдарда ышкаш менди алдынганын, ам чылгыны Тоюу районуң девискээри Ооже чайлаагында ажыр дээр белетке-нин турарын биске кысказы-биле чугаалап берген.

Кезек болганда Сымчаан доо ол халдып ор. Кара ам мөгбөстөэн, сл оон мойнуңче часкагылаан, быгын-нарыңче депсегилээр чедип келди. Чугаавыс уламчылаан: — Силерде ам каш кулун барыл? — Боттарымыс чылгывыстан 21-ни алдывыс, б кулуну манап турар бис.

— База бир алды кулунуг бени ажилтын маллардан эккеп дужаа-ган чүве, оларны база хүлээр алган бис—деп Сымчаан-оол немеп чугаа-лаан.

Амдык чокта чача-ла азылп кө-дүрлү берген дээр катап бүрээң, хүн караан булут дуглапкан. Кезек кара булут Шанын үстүңде асты-нып-ла келген. Чик сыйын каккы-лаан соонда, баштайгы дамдылар дүшкүлөп эгелей берген.

Чажырт кылдыр диймирээр-даа. Ам шуут-ла кудуп эгелээр.

— Эштер, аалче далажыптыңар, бистер... Сарыг-оолдуң чугаавыс оон ыдай дыйнагай калдывыс. Чылгычылар ынаар туман аразыңче, дудускекче шымын чиде бергенер. Бистер плащ тоннарымыс берттерин башка кеткилээш, аалче хапкан бис.

— Кезээ-ле чайык барды, ам та-раага-ла магалыг сугат болду,—деп Сымчаан-оол кезээки чугаавысты эгелээр.—Чашкынында чач биле тараа чир дээр болгай.

— Чогуу кажан Ооже ажыптар силер? — Ам бот хүнерде-ле. Харын бот чылгы чылдын анаа чайлап өөрөң-ген болгаш чоруксааш, хей-ле ыдай бээр маңашкылаар де. Кажан бөл-гөш, Чинге-Хемни өрү улалтарга боттары-ла чоруп каарлар болгай,—деп Сарыг-оол чугаалаан.

Оога чылгыны чайлагалдырынын ажалтынын олар биске тодаргай чугаалааннар. Ол чер чүм өтүтүг, се-рини. Анаа чылгы дүргөн күш ап се-мирин. Олар августу сөөлүредир ийикпе, сентябрыны чааладыр чыл-гызын дедир ажырып кээр. Ынчаар-да Оонун оыт-сигени хем чери мур-нап оңа бээр, а ол душта иштик черин оыт-сигени тайганындан шынарлыг болу.

Сарыг-оол биле Сымчаан-оол — Каа-Хем районда «Ленинчи орук» колхозтуң кадржаан чылгычылары. Сымчаан-оол 1949 чылда чылгы мал-дап эгелээр, анаа 1950 чылда Са-рыг-оолду улуг чылгычы кылдыр

кожуу берген. Олар оон бээр үргү-лү кадды ажилдап келгенер.

— Мен чылгы малдап эгелээрим-де 46 баш мал-ла болгай, ынаарда чүгө 6 кулун алган мен,—деп Сым-чаан-оол сактып чугаалаан.

— Сөөлү үш чылдарда эки түн-нелдерлиг болган бис, ол чылдар-ның кайзында-даа 30 чедир, ха-рын-даа оон ажыр кулуннарны ап келдивис,—деп Сарыг-оол улаш-кан.

— Оон-даа эки түннелдерлиг ту-рар ийик бис,—дээр Сымчаан-оол, даизынга ташкын катат тип кы-выскаш, уламчылаан.—Баштаар чер эки уксаалыг бүдүрүкчү аскырлар тывар дугайында сагыш салбайн ту-рар. Белер кызырап-лаа турар-ла-дыр. Бот чылын чангыс аскырлыг бис,—деп чорда, оон Сарыг-оол ки-рипкен.

— Чадашкан айтырымыс чүве бо, даргалар. Малдап турар чылгымыс шынары экижигеиңи турары дыйка хомудангыч. Энир кылын Кызылга аыттар чарыжы болду. Бистин кол-хоз киришкен эвес. Аыттар чок бе, бисте? Бистин районда Ворошилов атыг колхоз чылгы мал дугайында эки сагыш салып турар. Ында эки бүдүрүкчүлөр бар. Ынчангаш кол-хоз мөгө-шымак-даа, челер, ма-наар-даа аыттарлыг. Ында база-ла бистер ышкаш кижилер чылгы мал-дап турар. Ол колхозтуң баштаар чери чылгычыларнын саналын дый-наар, үнелээр. А бисте? «Чылгычы улус силер, ажилдар берге, малы-нар-даа менди» дээр хой күш-хүн-нерин бистерге санап берип турар. Бистин баштаар черин малчынары-нын саналын дыйнап үнелеп турары бо-ла шыкажал.

— Малды эдилээрин шын чоруда-ры база чугула,—деп Сымчаан-оол эгеледи.—Бистин баштаар чер анык аыттары үш хар чети бе, четпеди бе дээр хамаан локка аар ачыкче кириптер. Сөөлүңде көөр сен: демги кудун шаанда өстүрүп каанын шымак мал болуп хире аыдынын арай боорда таныр сен. Ооргазы ойбак, даваннары чоржак-чоржак, харын-даа аскай берген чо-гулаар. Малды эрте кам чок эдилеп эгелээр үрелир, өзүмү доктаай бээр.

«Баштаар черин адрезинге шү-гүмчүлөд-даа дыйзыг-ла болуп тур-ам» деп бодап ордум. Район солу-нундан келген эжим база-ла—мең-ыскаш, блокнотунда демделеп ор.

Чугаалажышыкын өске-өске те-маларже шилчип бергелээр. Бистер, чылгычыларга өредик артпас дээр, чугаа аразында, билдиртпес арга-биле беседаже шилчээш, чылгы-чыларга даштыкы херектер ми-нистрлериниң Женева чөвүлөд ху-ралынын дугайын, делегейде өске-даа болушкуннары база СЭКП ТК-нын июнь Пленумунуң дугайын, чуртта, областа улуг-улуг болуш-куннары чугаалап бердивис. Чыл-гычылар, ында инек фермазынын ажилдакчылары улуг кичээңгей-биле дыйнааннар.

Кезээки чөм сөөлүңде эжим-биле дашкаар үнүштүм. Чылгычылар ба-за үнүп келдилер. Шанын оң ча-рында сиген кезер бригаданын улустары мрлаштырлар:

Шываан сымдык черге дүшпес Сымчаан-оолду, Сарыг-оолду. Октаан сымдык черге дүшпес Орлан эрес чылгычылар...

—Көрөм ой, боларын—дээр, Са-рыг-оол аяар катарды.

Шанын арында дүнекиниң куш-тары хой яны үнер-биле ырлаш-кылаан. Дээр кылдак аяс. Сылдыс-тур дээрни каастаан. Ай мөгүңне-чек чырын чер кырынче чажып, сактырга, бистин чылгычыларымыс ышкаш, ол хой сылдыстары када-рып чоравызыг.

Эрес-кежээ чылгычылар демги чылгызын Ооже чайлагалаткан деп мелээ биске ийги хүнде-ле ужутуп келген. Олар 150 баш чылгыны кө-түрүшкыг серин чайлагда одар-ладып турар.

Салчак ТАМБА, Каа-Хем район, «Ленинчи орук» колхоз.

Район төвүндө тудулгарын удуртуу

Чача-Хөл районун төвү—Чача-Хөл суурда чамдык албан организаци-лар бодунга хамааржып турар ту-дугларын дүргөн доостурар дээр кы-зылма-биле дузалажып турар. Оон түннелинде районун 2 кызт школа-зынын

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР

Улуг-Хем райпозу садыг четкилеринге кичээнгей салбайн турар

Улуг-Хем райпозунун эрткен от-чөт-сонгулдалыг хуралына райпозунуң складтарында, садыг, магазин черлеринде чамдык ажылдакчыларның чоңга каржы, совет садыгы бодунуң хуу өңүзү дег аажылап, херегледик чугула бараанынын чоңдан чажырып, ону «кара эжи» дамчыштыр төрелдеринге болгаш өнүктүрүнгө салдылап турарын төдөөлекчилер чиди-биле буруу шаап шүгүмчүлээн.

Райпозунуң даргазы эш Комбуй төдөөлекчилерниң илереткен четпестерин чайладыр болгаш садыг черлериниң ажылын экижидер талазы-биле боттут ажилдар чорутпаан. Хайыраканда Калинин аттыг көдөз ажил-агый артелинде Зоя Шадрина херегледик чугула бараанынын чүгө чондан чажырып садыглар турар эвес, харын магазинге келген көдөз чоңуу янзы-бүрү бак өстөр-биле дорамчылап, совет садыгы бодунуң хуу өңүзү дег аажылап турар.

Бо чылдың июнда магазинге кирген клебикалары болгаш демир оруналары бодунуң чоң өнүктүрүнгө, тодаргайлаарга, мунар мал ачылап, сут болгаш өске-даа

продукт берип турар кижилеринге саткан. База элээн хөй литр спиртке суг холуп садыглан болгаш өске-даа чинжен үүлгедикширини кылып турар.

Садыгы Шадринаның шак ыдыг кем-буруулуг чоруктарын оон мурунда-ла илереткен, ону садыгдан апрель айда дүжүргөн хирезинде районунуң баштаар чери ону садыг ажилына катап киргенин база-ла шын эвес чорук болур. Шак ыдыг аажы-чаң-биле совет садыгы бодунуң хуу өңүзү кылдыр көрүп, көдөзүн чонун эки бак өстөр-биле дорамчылаар чорук Эжим суурунда магазин эргелекчизи Н. Болочекте база бар. Магазини ол туралаан шагында ажилдар, туралаан кижизинге саткан, туралаан шагында магазини шоочалап каапкан, Шагаан-Арыгта барып, 4—5 хонукта чоруп чоруунуң дыка хөй фактылар-биле айтып болур. Ол чоруктарын даяр чайладыр дугайында СЭКП райкомундан болгаш райүүскондан тодаргай хемчеглерни ал, ол талазы-биле хөй-нитиниң шыңгы контролон тургузары чугула.

М. БАГАЛДАЙ.

Культура бажының ажылын сегидери негетинип турар

Бин-Хем районуң төвүнде культура бажыны моон мурунда чылдарда эки ажилдап турган. Оон директоруна эш Макаров ажилдап киргенин баштайгы үезинде бот-тыныгы уран-чүүлүн янзы-бүрү бөлүмнерин организастап, оларнын ажылын доктаамал удуртуп турган. Ол ышкаш аныктарнын солун кезээлерин, илеткелдерин, лекцияларын организастап турган.

Культура бажының ажылы сөөлгү үеде шуут соксаан. Организастатынган бөлүмнөр ажилдаптаан. Директор эш Макаров бөлүмнөриниң ажылына киришпестеп, удуртулганы кошкаткан.

—Силер чок-даа болунарза херек бүдө бээр чүве, келбегер, харын!— дигилээр, оон каржы чутаалары бо-ла диниалып, бот-тыныгы уран-чүүлүн ажылына аныктарнын киржилгезин хоорудуруп турар.

Сиген кезилдезиниң үезинде агит-кудубригадаларын организастап, колхозчуларын, механизаторларын оон көргүзүлгө-биле хандылар тур-буже, ам чүнү-даа белеткевиэн. Ону улаштыр дүңгү ажаап алышкынын кампаниязы эгелээриниң харысалгалыг үези болурун база уту-турар.

Сөөлгү үеде кино үндүрүлгези кон-тут багай апарган. Чаа кинолар бол-байн, биесги-ле киноларын катап-катап үндүрүп турарында көрүкчү-лериниң саны өзөөжөп турар. Кино үнүп турар үеде оон лентазы үстүр, үнү чиде бээр таварылга чачыл болган. Механик эш Леонова кино үнүп турда, көзөрлөп ойнап олуруп алдыры-биле үрелишкениер болуп турар.

Культура бажының культурамассалыг ажилдары чорувастаан. Кезээлер эрттерин, илеткел, лекция чорудары утундурган. Культура бажының чөвүлө ажилдапта-таан болгаш ажилдык планы кылдырмай турар. Кино болурунун чаралдары безин частырылгыл би-житинип турар.

Районуң культура кылдизи (эрге-лекчизи эш Ножкина) ол бүгү чет-пестер-биле эптежиң, ону узуткаары-ның хемчеглерин албайн турар.

Районуң культура бажының ажылын сегидип, массаның культу-рад негелделерин чөп хандылары дээш бүгү хемчеглерни алдыры чу-гула.

К. ОЮН.

Мал эмчизи ынчаар ажилдап болбас

Улуг-Хем районуң Калинин ат-тыг колхозунуң мал эмчизи Алексей Антоновтуң ажилында четпестер өзээш эвес илереп турар. Колхоз баштаар чери мал эмчизини чурт-талгааның эки бажыны-биле база ажилдап мунар айт-биле болгаш өске-даа чүлдөр-биле хандырган. Антонов ол колхозка 1953 чылдың сентябрыда ажилдап кирген. Фев-ральдан бээр оон арагалаар, кол-хозчуларга ээлдек эвес чоруу көсү-күлө апарган. Аараан малдарны эм-недир, өлгөн малдарнын актызын тургузар дээш колхозчу малчы-нар мал эмчизинге каш удаа барып, мал турлагаларына Антоновтуң че-дип көзрин чадажыл турган тавар-ылгалар өзээш эвес.

Бо мал эмчизи чер-черде мал турлагаларына баарындан түвек-сий, малчынар араан малдар-ны менээ чедирип экелзин дээр хөөн бар. Мал фермаларына ол кончут ховар барып турган. Оон ажды шагында арагалаар чоруу дендеп барган, колхозчу малчынар мал эмчизиниң бажыныч кел-чурда, Антоновтуң кадайы баш бу-рулгаар үе халааш, бажынын шоочалаптар фактылар бар. Оон ужуру чүл дээр, Антонов үргүчү арагалааш, бажынынга ужуп каар кижидир, ынчангаш оон кадайы ону улуска көргүспези-биле чажырып турары ол-дур ийин. Антонов, школа интернадынын эргелекчизи Иванов

болгаш оон-даа өскөлөр киришкен арагачылар бөдү тывылган, олар шкочаның далганы, чигири-биле даады-ла ээририр пиле кылып ижиң, арагалаар чоруу кедереп бар-ган. Ынчангаш Антонов ажилдаптайн турар.

Антонов кандыг-даа чылдагаан чокка мал эмчизи Маадыр-оолду ажилындан үндүргөп, оон орунга бодунуң кадайы Антонованы кирип алган турган. Шагаан-Арыг МТС-тин дирекциязы оон ол шын эвес чоруун соксаткан, мал эмчизи Маадыр-оолду ол колхозка катап ажилдаткан. Эрткен кыжын чамдык өлгөн мал-дарны шинчидип, оон актызын тур-гузуп алыр дээш малчынар мал эм-чизин келдирип чадааш, ол малдар-нының сегин эмнеде салбырынга сөөр-түп экээрге, оларның кезин сой-гаш, эьдин ал алгаш, оон-биле Антонов болгаш Иванов олар ботта-рының хаванарын азырал кышта-ан. Хойжу Доспай-оолду ажаап турар хоюндан бир хөй өлгөн, мал эмчизин оон шинчип көрүп, оон ду-гайында акт тургузуп бээринден ой-талаан. Ынчангаш ол хойжу өлгөн хойну Шагаан-Арыг хоорайда мал эмчизинге шинчидип, оон дугайында актызын кылдырып алган чүдү бар. Мал эмчизи малчынар-биле боттут харылаша чок туруп, хары-салга чок ынчаар ажилдап болбас.

М. БАГАЛДАЙ.

Тудуг бригаданың сандаратпас

Танды районда «Революцияның чадбыкызы» колхозтуң тудуг ажилы каш чылдар дургузунда сегиней келген. Бо чылын колхоз чуртталга-ның чангыс-даа чаа бажынын ба-за мал кажазын тутпаан. Тудуг бри-гадир эш Ф. Маркелов тудуг ажи-лын буурадып, сөөлгү үеде боду кол-хозтан олай берген.

зини-биле экижидер дугайында кол-хоз баштаар чери болгаш районда колхоз тудуунуң кылдизи (эргелекчи-зи эш Иконников) шыңгы хемчег-лерин албайн, тудуг ажилы үнеле-лейн турары шын эвес. Бригаданың ажилын дүргөн эде тургузарын кол-хозчулар негеп турар.

Н. ЧОРБАЕВ.

Герман Демократтыг Республиканың экономикаың чедишкениери

Герман Демократтыг Республиканың арын-шайраында, оон политиктик болгаш экономикаың чедишкениеринде бүгү делегейиң улустары чангыс-ай тайбынга ынак-шылдыг, демократтыг Германияны тургузары дээш демселге немец улустуң чөлөнгини чөптүү-биле көрүп турарлар. Герман Республиканы өске-даа бүрүн эргелиг курүүлөр-биле бир дөмей көрүңүң харылаар-ларын тургузарының дугайында СССР-ниң чазаның делегелериниң соонда Германияны тайбың, демократтыг үндезинге каттыштырының херезинге ГДР-ниң ролу уламан улгаткан. Оон-биле кады амгы бүрүн эргелиг Герман Демократтыг Республика биле америк болгаш барыын-герман монополияларның эрге-чагыргазының адаанда турар Герман федералдыг республиканың хөг-жүлдезиниң оруунда кончуг улуг ылгап чайыннадыр көстүп турар.

ГДР-де демократтыг чаартылгалар болза, тайбың экономикаың чедишкениер хөгжүдүргөнге быжык үндезини тургускан. Потсдам шийт-пирини шыңгы сактышпаан, республикага Круптун, Маннесманын, Фликтиң шериг-империалистиг концерниниң болгаш гитлержиң эзу-чурмуң өске-даа экономикаың фир-мерлериниң ээлеп чагырышкынын узуткаан. Фашистиг Германияга ажил-агыйның хөгжүлдөзи сак-хөө капиталының шоолуг улуг эвес бөлүк хардаачыларының хууда сорул-газына чагытып турганы билдигир болгай. Ажил-агый болгаш поли-тиктик амдыралды үргүчү демократтыканың ачызында Герман Демократтыг Республикага кал-бак улус массаларың херегледери уламан долузу-биле хандыра-рының эрге-ажыктарына экономикаың хөгжүлдөни угландырынга бол-гаш ажил-агыйның бүгү адырлар-ын чайгылыш чок көдүрерин хан-дыраына таарымчалыг байдаллар тургустунган.

Германияның Социалистиг чангыс-ай партиязының IY съезди-нинге Вальтер Ульбрихтиң чутаа-лааны болза: «Герман Демократ-тыг Республикада чурттуң бүгү бай-лаа чоңга хамааржып турар. Совет чазак немец улусту шүддөл төлө-гезинден чаагай сеткил-биле хос-таан. Герман Демократтыг Респуб-ликада дайын мурунун, дайын үе-зиниң болгаш дайын сөөлүнүң өрө-

лери чок. Герман Демократтыг Рес-публиканың экономикаында даш-тыкы концерниниң болгаш банкы-ларның моондактаашкыны чок.

Ынчангаш улус ажил-агыйның хөгжүлдөзи болгаш ажилчы чоңнар-ның амдырал денелериниң көдүр-лүүшкүнү ажилчы чоңнарың бот-тарының инициативазындан хамаар-жып турар.

ГДР-ниң экономикаың чедишкени-нериниң кайгамчыктыг көргүзүүнү, үлөтүрү бүүдүрүлгезиниң өзүлдө-зини дугайында саннар чутаалап тур-ар. Бо өзүлдө дүргөн темпийиң бу-луп турар. Бир эвес 1950 чылда бүү-дүрүлгениң хемчээли 1946 чылдың деңгелден 2,5 катап улгаткан турган болза, 1952 чылда ол ол-ла деңгелди барык-ла дөрт катап аш-кан; 1954 чылда 1946 чылдың дең-гели 4,5 ажыг катап аштыган тур-ар. Эрткен чылын ГДР-ге дайын мурунундагы 1936 чылдың деңгели-ге болзаарга, 64 хуу хөй үлөтүрү продукциязын бүүдүрүп үндүргөн.

Аар машина тудуунуң болгаш станок тудуунуң бүүдүрүлгелери станок-тарының, күчүлүг хоолой генератор-ларының чаа-чаа хевирлериниң база амгы үеиң дериглериниң өске-даа хевирлериниң бүүдүрүлгезин шийт-келди алып. Судно тудуунуң үлөтү-рү далайың чүк чүдүрер судно-ларының бүүдүрүлгезин шийткелди алган. Ада-чурттуң металлургиязы-ның хөгжүлдөзине чугула чедиш-кениер чедип алдынган. Сөөлгү чыл-дарда туттунган «Ост» болгаш «Вест» деп металлургия комбинат-тары республиканың шой. кан, про-кат херегледин дыка хандырып тур-ар. Аар үлөтүрү болза, республика-ның улус ажил-агыйның бүгү адырларын амгы үеиң машиналар-ы-биле хандыраынга, күш-ажылды чингедиринге болгаш оон бүүдүрүкчү-лүүн бедиринге аргалары берип турар.

Чонунуң чаагай байдалының ду-гайында могаг чок сакгы салбы-шаан, ГДР-ниң чазая аар үлөтүрү-биле кады чик болгаш аш-чөм үлөтүрүүнү хөгжүлдөзи бүгү-ле аргалар-биле калбартып, деткил ту-рар. Бир эвес 1950 чылдың деңгелин 100 хуу деп алып болза, чик бол-гаш аш-чөм үлөтүрүүнү чугула адырларын продукция бүүдүрүл-гезиниң хемчээли дараазында чылдар-да мындыг хевирлерге өскөн:

1951 ч.	1952 ч.	1953 ч.
122,3	134,2	142,8
122,5	137,5	153,4
133,8	162,6	184,2
130	140,2	151,7

Сөөлгү ийи чылдың дургузунда республикага дүк кылыгыг өстөр-иниң бүүдүрүлгези 29 хуу, трикотаж— 52 хуу, хөм идиктер — 82 хуу, мо-тоциклдер — 2,5 катап, чадаг-терге-лер — 49 хуу, фотоаппараттар — 3,5 катап улгаткан.

Кол сорулгаларың бирээзи улус-тук чаагай байдалының дүргөн өз-гөрүн хандырып болуп турар чаа у-ланымшыкыны ГДР-ниң чазаның чарлааны-биле холбаштыр чик бол-гаш аш-чөм үлөтүрүүнү хөгжүл-дөзи улам дүргөн темпийлериг бо-лур. Бүүдүрүлгениң чепсек-херексе-лдерин бүүдүрүп турар адырларже капитал салымшыкыны кызыр-тып тургаш база немелде чаа үнер дөстөрүн тып тургаш, улустуң хере-гел бараанынын бүүдүрүп үндүрүп турар үлөтүрүже акша-хөргөңгилер салымшыкынын калбартыр.

Бо бүгү болза, ГДР-ниң экономикаың хөгжүлдөзүн тайбың харак-териниң дугайын, тайбының шың-чы өнүктүрү апаа байырлабайн барып шыдавазын бүүдүрүлгө-биле херечилеп турар.

Потсдам дугуржугазына чөрүш-түр нитиниң амдыралында демо-кратчыдыла чорутпаан Барыын Германияның экономикаы мырың-дай-ла сыр өске угланымшыкыны хөгжүп турар. Америк монополия-ларның дузалаччызы-биле катап тургустунган Круптун, Маннесман-ның концеринери Барыын Германия-

ларының машиналары-биле ажаап алган.

Тараачын ажил-агыйларга кал-бак дузалаччы көргүзүрүнүн тала-зы-биле хемчеглерин ГДР-ниң ча-зааның чорутканы-биле холбаштыр республиканың көдөз ажил-агый-ның хөгжүдүрине уламан таарымчалыг байдал тургустунган. Көдөз ажил-агыйже угландырып турар машина-ларның болгаш удобрениелериниң саны чооку үеде дыка өзер. Тараачын ажил-агыйларга чээлиер тып-сымышкынын хемчээли дыка кал-барып турар. Бодунуң ажил-агый-ның продуктуну көдүрүргөнге та-раачынынын сонургалдыг болур чоруун күштелдирери-биле көдөз ажил-агый продукттарының ду-жаалганынын талазы-биле хулээл-гелери дыка чингеткен чорук, а ол ышкаш үндүрүг ооналдазының хем-чээлин чингеткен чорук дыка ужу-рдузалыг болуп турар.

Барыын-европа чурттарының пар-лалазынын ол чорукту минип би-жи турары-биле алырга, Барыын Германияда болза, улуг-улуг чер ээлекчилериниң мук-мук үрүмек болгаш ортумак тараачындардан эжелеп алган черери ам банкыла-рыны өңчүзүңе шийчип азы шериг объектилериниң тудуунга хавырти-ны турар.

Барыын Германияда бир миллион ажыг ажил чоктар саванынан, чүс-чүс муң кижилер ажил чидирерини үргүчү таварылгаларында чурттап турда, ГДР-ниң чурттакчылары даартагы хүнүңе бүүрелдиг олар-да ажилдан чарларының коргунуч айлыы чок.

Барыын Германияда болза, эже-лек чагыр шериглерни чуртка тургузарына чарыгдалдар бонн күрүнезиниң бюджетиниң бүгү-ле оругаларының барык-ла 35 хуузу болуп турда, Герман Демократтыг Республикада даштыкы шериглер тударына чарыгдалдар күрүне бю-джетиниң оругаларының чүгө 5 хуузу болур. Оон анында, ГДР-ниң күрүне бюджета болза, канчаар-даа аажок улуг шериг үн-дүрүлгери төлөөр дөңгүлү Барыын-Германияның бюджета ышкаш аар эвес. Мынчангаш республиканың на-ционал орулганын улам өзүп ту-рар кезин улустуң херегледин хан-дырамыч барып турар. Чүгө 1953 чылда национал орулганың бо со-рулгага барган кезин 1952 чылдың деңгелиден 16 хуу өскөн. Ол-ла үе-нин дургузунда улустуң орулгазы боду 15 хуу өскөн. Мынчангаш,

Герман Демократтыг Республикада бараан саарылгазының өзүлдөзи: (1950 чылды 100 хуу деп алырга).

1951 ч.	1952 ч.	1953 ч.	1954 ч.	1955 ч.
124	135	165	177	185

Барыын Германияда чон чылдын-на уламан өзээш аш-чөм болгаш үлөтүрү бараанынын ап турар ужу-рга таваржып турары билдингир. Чи-жээ, 1952 чылда Барыын Германия-га чоңга дайын мурунунга бодаарга 16 хуу өзээш аш-чөм продуктула-ры оонажып турган, оон-биле кады эът херегледин барык-ла 20 хуу, саржаг херегледин—25 хуу кызырылган.

ГДР-ниң улус ажил-агыйын би-жилаарына улуг ужу-дузаны Совет Эвилели болгаш демократтыг өске-даа чурттар-биле экономикаың кады ажилдажылга ойнап турар. Совет чазак ГДР-ниң дайын уржук-тары-биле холбагашкан сак-эконо-миктиг өрөлөрүн чингедир сорулга-биле 1954 чылдың январь 1-ден эгел-ээш ГДР-ниң дайын шүдүлдери төлөөрин соксаткан болгаш машина тудуунуң, химияның, металлургия-ның болгаш өске-даа чүүдлериниң 33 бүүдүрүлгелерин республиканын өң-чүзүңе халаска шийчидип берген, а ол ышкаш ГДР-ге совет шеригле-риниң туруп турары-биле холбашкан оон чарыгдалдарын дыка кызырган.

Тайбың экономикаың дүргөн өзүлдөзи Герман Демократтыг Рес-публиканың даштыкы салымнын доктаамал өзүлдөзи хандырып тур-ар. Сөөлгү чылдарын дургузунда ГДР бодунуң даштыкы салды хары-лазын дыка калбартып. Демократ-тыг лагериниң чурттары-биле ГДР-

ГДР-де чуртталганың болгаш куль-тураның калбак тургузуушкунун бот-тандырып турары, үндүрүлгелери үр-гүчү чингедип турары, хуу бүүдү-рүлгелерине болгаш тараачынарга чээли берилишини улгаттырып турары элдептиг эвес.

Үлөтүрүң болгаш көдөз ажил-агыйның хөгжүлдөзине болган бот-тут чедишкениерге даянган, ГДР-ниң чазая 1953 чылда улустуң ам-дырал деңгелин улам дүргөн көдүре-риниң калбак программасын кыл-ган. Ам ол программа амдыралда чедишкениер боттанып турар. Ол программалар болза, ажил төлөвирин болгаш пенсияны улгаттыраары, аш-чөм болгаш үлөтүрү бараан-нарынга өртөктер чингелдээ, үн-дүрүлгөр чингелдээ, адактык сөөл-дүңдө үлөтүрү барааныны-биле аш-чөм бараанынының дыка кал-барышкыны көрдүргөн.

Эрткен чылдың ноябрь бирден эгелээш ГДР-ге ажил төлөвириниң үндүрүңгө бодунуң хемчээлиниң талазы-биле көстүп көрбөзүн чингел-дин боттандырган, оон-биле хол-баштыр ажилчы чоңнарының ажил-төлөвири 450 миллион марка чедир өскөн. Оон-биле кады пенсия тып-сымыкыны 200 миллион марка нити түнүг кылдыр бөдөөн.

Барыын Германияга чүгө 1950 чылдан 1952 чылга чедир чоңдап тыктар үндүрүңү түңү 65 хуу ул-гаткан, ынчангаш ажилчынының болгаш албан-хаакчыларының ажил төлөвириниң үндүрүү ийи ажыг ката-п өскөн.

Эрткен чылын үндүрүлгелери чин-геткенин, ажил төлөвирин бедит-кенин болгаш өртөктер чингелде-зиниң түңгөлинде Герман Демократ-тыг Республиканың ажилчынының болгаш албан-хаакчыларының боттут олча-ажы 2,7 миллиард мар-ка ажыг өскөн. 1953 чылда респу-бликаның чоңунуң садып алыр ар-галы 1950 чылдың деңгелинде 87 хуу бөдөөн. Ол-ла үеиң дургузунда амдыралда херегледер чүүдлерини үнөзи 30 ажыг хуу чингезин. Бо чы-лын республиканың чоңунуң айыт-ынган өртөктер чингелдөзиден алып олча ажы 3,5 миллиард мар-ка болур, оон-биле карточка систе-мазының артынчызын шуут узуткаан турар.

Герман Демократтыг Респуб-ликада чоңга садып турар барааны-ның саны чылдың-на көвүдөп турар. 1954—1955 чылдарда бараан саар-ылгазының дүргөн өзүлдөзи айтыл-ган.

Герман Демократтыг Респуб-ликада бараан саарылгазының өзүлдөзи: (1950 чылды 100 хуу деп алырга).

1951 ч.	1952 ч.	1953 ч.	1954 ч.	1955 ч.
124	135	165	177	185

ниң садыглышыкыны чедишкени-ниң хөгжүп турар. Республиканың бүгү даштыкы садыг саарылгазын дөртүңү үш хирези Совет Эвилели-че, Кыдат Улус Республикаже бол-гаш улус демократиязының өске-даа чурттарыне үнүп турар. 1953 чылда ГДР бодунуң даштыкы садын чам-дык капиталистиг курүүлөр-биле калбартып чоруткан. Ол Франция, Австрия, Финляндия, Египет, Шве-ция-биле садыг дугуржулгаларын чарган. Ол дугуржулгалар болза, бот-боттарына бараанынар солчуш-кунуң дыка улгадымышкынын кө-рүп турар.

Германияның нити садымын калбарышкынычө чүткүл салдын-ган. Герман садымын хөгжүлдө-зиниң орунга барыын-герман чазак-тың салып турар моондактары тур-за-даа, 1954 чылда ол садыгы эрт-кен чылдың деңгелинде 34 хуу кал-бартыр деп турар.

Герман Демократтыг Республиканың экономикаы быжык үндөзине-нде тургустунуп турар. Ол моон сонгаар-даа чедишкенин өөр бол-гаш быжыгар, ГДР-ниң улус ажил-агыйның өзүлдөзи болгаш быжыг-шыкыны нити национал сорул-ганы — Германияның тайбың де-мократтыг үндөзине катап кат-тыжарына дөгүм болуп турар.

И. АЛЕКСАНДРОВ.

МООДУҢ УЛУС РЕВОЛЮЦИЯЗЫНЫҢ 33 ЧЫЛ ОЮ

УЛАН-БАТОР. Моол улус боду-нуң национал байырлыгы болуп улус революциязының 33 чылы оюн байыр-лалды-биле демделеп эрттирген. Июль 10-да күрүнениң хөгжүм-шин чаттарына улус революциязының 33 чыл оюнуң дугайында байырлыг ху-рал болган. Хуралга Моолдуң Арат-тыг Революстүг партиязының болгаш республиканың чазаның удурткучу-лары, СССР-ниң МАР-да элчини Пи-сарев, КҮР-нуң болгаш улус демо-кратиязының чурттарының дипло-маттыг төлөөлекчилери олурушкан.

Улус революциязының 33 чыл ою-нуң дугайында илеткелди МАРП ТК-ның бириг секретары Дамба кылган. СЭКП ТК-га болгаш СССР-ниң Министрлер Чөвүлелинге байырлыг бижикти байырлыг хуралдың кир-жикчилери улуг көдүрүлүүшкүн-биле хулээп алган.

Улан-Батор. Моол Арат Респуб-ликаның найысламын байырлап шийчизи кире берген кудумчуларын болгаш шөлдерин хүнүң чырыкы-данчак хередери шыа алы берген. Июль 11-де улус революциязының 33 чыл оюнга хамаарыштыр шериг парады болгаш ажилчы чоңнарың чыскаалы болган. Сукх-Батор аттыг төп шөлге араттың революстуг ар-миянының шериглери чыскаалыпкан. Индирде партияның болгаш чазак-тың удурткучлары үнүп келген тур-ган МАР-да даштыкы элчин черле-риниң баштыңнары олуржуп турган.

Эртенгиң 10 шак. МАРП ТК-ның секретары эш Дугурсурун чүве чу-гаалаан. Шериг парады эгелээ. Ча-да шериглер эрткен. Оон соонда мотокомхозтастан кезектер чыс-каал-биле эрткен. Дээр шаар само-леттар ужуп турган.

Шөл ыржым-шимээн чок апарган. Ажилчы чоңнарың чыскаалы эге-лээн. Найысламдың муракчы бүү-

дүрүлгелериниң: Чойбалсан аттыг үлөтүрү комбинатының Сталин аттыг эът комбинатынын, чаа дүргөн хөгжүп турар даг рудазының үлө-түрүүнү ажилчыныры эршип турган. Ажилчы чоңнар МАР-ны, СССР-ни болгаш улус демократиязының чурттарының партияларының болгаш чазактарының удурткучларының портреттерин

Делегейде болуп турар чоруктарның допчулалы

ФРАНЦИЯЖЕ АМЕРИК ИЙЫШКЫН

Американы чагырыкчы бөлүктөрү Барыны Германияга гитлерки хевиринч чепсекти күштерин катат туртундурерин көрүп турары билдингир «европаның камгалап нитилежилгезинин» дугайында керэни күштүг болдуруу бадыйларынче Францияны ам ийи ажыг чыл албадап келди. Францияже америк ийышкын ылаңга АКШ-тың президентизин Эйзенхауэр биле Англияны премьер-министри Черчилльдин аразынга чоокта чаа болган чугаалажышкынарнын соода онза күштөлгөн, олар париж керээзин эң дүргөн күштүг болдуруу бадыйларын Франциядан негезинер.

«Бистер ол сорулганы (тодаргайлаарга. Барыны Германияны катал чепсеклэрин — Н. З.) чедип алып дээш долу шиттирлик бис, бони болгаш париж керээзин дээр орук болуп турар дээринге бээр турар бис» деп Вашингтон чугаалажышкынарнын киржикчилери боттарыныч угуулазынга меделгезинер. Эйзенхауэринч болгаш Черчилльдин Вашингтон угуулазы дайын белеткелди болгаш Францияже ийышкынын күштөдирининч меделээни кылдыр хүлээп алдыган.

Америк чагырыкчы бөлүктөр болгаш оларныч реаксымдык парлалгазы бир эвес «европа армиязынын» дугайында керээни Франция күштүг болдуруу бадыйлаас болза, АКШ француз турушту барымдаалавайн Барыны Германияны катал чепсеклэринч киритер деп француз хөинитини язы-бүрү арга-биле коргударын оралдажып турар. Кач хүнер мурауада Парижде америк элчи Дилло англи-америк парлалгазы ассоциациязыныч эртегини шайлаагызынга кылган чугаазынга Францияныч бөгүн харылааза чогуур кол айттары болза: Барыны Германия «европаның камгалап нитилежилгезинин» иштинге чепсеклэтинген турар бе азы «хамаарышпас герман армия» база дагын тургустунган турар бе? деп коргуда меделген турган. Францияныч туружуна таарыныксымайа турар АКШ-тың чагырыкчы бөлүктөрү ооң биле кады Францияныч улуг күрүнелеринч саннанан казыр деп коргудуп турарын «Юнайтед стейтс Ньюс энд уорлд рипорт» журнал бижээн. Францияныч бодандарынынч ындагы каржы аргаларынч Вашингтон дипломатия эки эвес амьдыралдап барып турар. Боттарыныч эргезинге барыны герман солдаттарынч он-он дивизияларын алып дээр америк генералдарынч планнары улам-на улуг удурланышкынага таваржып турар. Барыны Европаныч улустары, бирги ээлчеге француз улус герман, милитаризмниң болгаш алаан негекчи ёзуунч катат туртунушкунун күзөвөйи турарлар, олар АКШ-тың Европада агрессин бодалдарын үзө шаварынга долу шиттирликтер. «Рур концернеринч болгаш оларныч америк ээлерининч бодал-сагызын илередип турар «Индустри курир» деп барыны герман солдун Франция болза, амгы үеде бүгү барыны талакы политикага моондак болуп келген болгаш болуп-даа турар» деп хомудап турар.

Францияга америк ийышкынынч тодаргай илэрэшкинерининч бирээз болза, боничу кандир Аденгауэрниң чугаазы болган. Эйзенхауэрниң болгаш Черчилльдин угуулазы чарлатынган соон дарыи барыны герман алаан негекчилеринч баштын радио дамчыштыр чугаазынга «европаның камгалап нитилежилгезинин» дугайында керээни доп-дораан күштүг болдуруу бадыйларын Франциядан шуут негеп. бир эвес иччанаас болза, Барыны Германияга «национал армияны» доп-дораан тургузар алаар деп коргудуп турган. «Европаның камгалап нитилежилгезинден» Франция ойталап каапса, иччана бис негеп национал армияны тургузардан эске чүнү-даа кылбас бис» деп Аденгауэр меделгезин. Францияже ийышкынынч база бир каржы илэрэшкини болза, герман айтырч талазы-биле Лондонда амгы англи-америк чугаалажышкынар болган. Француз төлөөкчилерин оң чугаалажышкынарга чалаваан. Биччаарга Рейтер агенттигелиниң дыңадып турарын ёзугаар алырга, чугаалажышкынарныч чүүлү болза, «европаның камгалап нитилежилгезинин» планнары үзүлгөн таварында Барыны Германияны чепсеклэринч хандылар аргаларын көөрү болуп турар.

Биччаарга АКШ-тың конгресси «европа армияны» тургузар дугайында керээни Франция күштүг болдуруу бадыйлаан шагда алаа америк шериг дуадамчызын соксадарынынч дугайында айтыргы кыдуруп үндүргөн. Ол бүгү хемчеглер чагыс со-

рулганы салып турары мырынай илден: Францияны АКШ-тың алба-далынга бүрүн чагыртыр, ону америк агрессинч политиканыч чепсээ кылдыр. Ооң-биле кады Францияны америк монополистик капиталга чагыртырынын политиказы француз улуска аар үнелиг болуру билдингир. Ол политика чуртунч экономиказын баксырадып, милитаризацияны, күштөдирип турар. Амгы үеде Францияныч үлөтпүр бугурулгези ооң бугурулге күчүзүнүч күлге 70 куузу болуп турар. Ажылчы чоңарныч материалдык чаагай байдалы күн тутум баксырап олурар. 1951 чылдың сентябрьдан эгелээш 1954 чылдың июньга чедир амьдыралдың үнеси 20 ажыг хуу белээн. Чуртта 600 муң ажыл чоктар санатынып турар.

Францияныч эрге-ажыктары оортай бот-тускайлаң даштыкы политиказы негеп турар. АКШ-тың чим-зенишкенинчери французтарынч ортузунда ханы чиктигезинишкенин болгаш удурланышкынын хайныктырган. «Вашингтоннуң болгаш Боннуң меделгелдеринч хөөнү Франция Европаның камгалап нитилежилгезининч планнарын чүүл-дүг деп көөрүндөн ойталаан таварында герман каттыжышкынарны тургузарын белеткээр дугайында чугаа негептер турда, черле тааржыр аргажок болуп турар» деп Парижтиң «Моңд» солун бижип турар.

Бак көрүүшкүнүч болгаш кордуушкунуң америк политиказы бүгү француз улустуң болгаш Францияныч эң-не язы-бүрү хөинити болгаш политиказы бөлүктөрүнч талазында ойтур шавышкыныга таваржып турар. Француз патриоттарга национал чоргаарланышкынынч меделери өзүп болгаш оларныч чурту күлге америк ийышкыныга дур эвес, харын Барыны Европага АКШ-тың агрессинч бөлүктөрүнч сорулгаларын ботандар чорукту болдурубас бүгү арга-мержежилдиг деп билишкени оларда улам-на синингип турар. Сөөлгү үениң дургузунда Францияда америк ийышкыныга удурланышкынынч өзүлгезиниң дугайын херечилеп турар элээн хөй чүүлдер болгулаан. Францияныч национал хуралыныч даштыкы херектер комиссиязы «европаның камгалап нитилежилгезининч» дугайында илеткелген «Францияны албадаар дээш дашкаартан бичи-даа ийышкыныга парламент этежип шыдавас» деп чүвени онзалап меделгезин. «Европаның камгалап нитилежилгезинин» тургузар дугайында керээни күштүг болдуруу бадыйларына июль 7-де удурланган национал хуралдың хоойлужудуга болгаш юстиция айтырылларыныч талазы-биле комиссиязы америк ийышкынынч херек кырында база буруу шалкан. Ооң соон дарыи национал хуралдың даштыкы херектер комиссиязыныч хуралына даштыкы херектерниң стат-секретары Герэн де Бомон меделеп кылгаш, герман айтырч талазы-биле Лондонда англи-америк чугаалажышкынарны херек кырында буруу шаап, ол айтыргыны шиттирлээр Францияныч киржилгези чокка болдунар аргажок деп чүвени онзалап меделгезин. Ооң-биле кады ол Бонига барып чугаалажышкынар кылды-биле баар деп турарын күш чок болдуруп турарын дыңадып, Барыны Германияга «национал герман армияны» тургузар дугайында Аденгауэрниң чоокта чаагы коргудушкуну ооң олоч баар деп турарын «барымдаа чок» кылып турар дээш. Францияныч национал хамаарышпас чорунга хамаарыштыр америк кыжанышкынарга удур Францияныч демисели хосталага ынакшылдыг бүгү улустарныч талазында деткимчени ап турар.

Француз улус болгаш ооң бүгү патриотчу күштери «күштүг туружундан» америк политиказы шыңгымызы-биле буруу шаап турар.

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИН ТАЙ-БЫЧ ПОЛИТИКАЗЫНЫЧ ЧАА ХЕРЕЧИЛЕЛИ

Атомнуг энергияга баштайгы үлөтпүр электростанциязын СССР-де ажылгала кирген дугайында Совет чазактың дыңадым даштыкы реаксылык парлалга, ылангыч америк монополилар ооң ужурудузаны бичеледи, оон туржук ыт-тавас дээш кайы хире-даа оралдыша ол төгүлүг болушкун дугайында шын делегейниң хөинитиниге шуут билдингир апарган. Кижиге гениининч кайгамчык улуг чедикшинерининч бирээзи— атом-

нуг энергияны Хиросина болгаш Нагасаки деп тайбыч япон хоорайларже атомнуг бомбаларны октаан Американыч Каттышкан Штаттары бир-ле дугаарында ажылгааны билдингир болгай. Ооң соонда АКШ-тың чагырыкчы бөлүктөрү атомнуг бомба-биле совет кижилерин болгаш улус демократиязынч чурттарыныч улустарын коргударын каш удаа оралдашкан. Атомнуг коргудушкун, атомнуг чепсек дээр чүзүн-баазын чугаалар АКШ-тың даштыкы политика хемчеглеринч практикасында быжым-биле кирген. Делегейниң хөинитининч Каттышкан Штаттарыныч даштыкы политиказын «атомнуг дипломатия» деп адааны бүрүн барымдаалады.

Ынчалза-даа, «атомнуг дипломатия» шуут буурап душкен. Удатоанда АКШ атомнуг чепсекти монополистери болбайн барган. Ынды чепсекти совет эртемденер база тургускан.

Совет Эвилели атомнуг чепсекти тутуп тура-ла ону чугаажок хорудаарынын эргежок чугулазын хөй удаа айтып келген болгаш ол хорудаашкынын сагырынга делегейниң шыгыны хыналдазын бодунуң чедип алып бодалдынынч дугайын меделгезин. Ооң-биле кады өлүм таварыштыр атомнуг болгаш водородтук чепсектерден кижиге төрөлгетини камгалар дугайында сагыш салышкынынч илередип турар Совет Эвилели атомнуг энергияны тайбыч херелелдерге, бүгү улустарныч чаагай байдалдарын көдүреринге ажылгаарынч угланган инициативаны соксаал чокка үндүрүп келген. СССР-ниң Дээди Советининч сессиязынга эш Г. М. Маленков «Совет эртемденеринч улуг ачы-хавыгазы чүл дээрге, атомнуг энергияны бистинч Төрээ чургувустуң айыл чок чорун камгалаарыныч эрге-ажыктарында-даа, үлөтпүрүң тайбыч сорулгаларында улам-на өзүшкүнүң ажылгап турары болур» деп меделгезин.

Атомнуг энергияга делегейде баштайгы электростанцияны СССР-де ажылгала киргениниң даштыкыныч бүгү демократтыг парлалгазы Совет Эвилелиниң тайбыч күзүл чүткүлдерининч чаа илэрэшкини болгаш делегейде эң муракчы эртем болур совет эртемниң чайынычтан чак тилелгези кылдыр көрүп турар. «Төгү болза, атомнуг бомбаныч төрөөн чурту империалистик Америка, а атомнуг чырыктың төрөөн чурту Совет Эвилели болур деп чүвени чөптүг-биле бижир деп Болгарияныч «Отечествен фронт» солун меделеп турар. Совет Эвилелинде атомнуг электростанцияныч тургустунганы кижиге төрөлгетининч төгүзүңгө чаа эгени ажылдап турар деп Австралияныч «Эстеррайхиш фольксштиме» солун меделгезин.

Атлантика океанынч индны талазында эрге-чагыргада туруп турар кижилер совет эртемниң болгаш техниканыч чаа чедикшининч эскээр көргөннер. АКШ-тың чагырыкчы бөлүктөрү болгаш оларныч парлалгазы совет эртемденеринч тилелгезин хажыдышкынынч хевирге көргүзерин оралдажып турарлар. «Нью Йорк таймс» атомнуг энергия талазы-биле СССР-ниң чедикшининч американынч коргударына болгаш шериг калчаараашкынынч үндүрүреринге ажылгаарынч ыт чокка оралдажып турар.

Ынчалза-даа АКШ-тың чагырыкчы бөлүктөрүнч шугуму барыны талакы чурттарда чүвени чөптүг көрүп бодар кижилеринч деткимчени албайн турар. Англи болгаш француз парлалга тайбыч сорулгаларга атомнуг энергияны ажылгаар талазы-биле совет эртемниң тилелгелиг чедикшининч минип турар. «Совет Эвилели тайбыч сорулгаларга атомнуг энергияны ажылгаарыныч талазы-биле эске күрүнелерин ийи чыл ажып турар» деп Францияныч «Пари-Пресс-Энтраисжан» солун бижээн.

Атомнуг энергияга баштайгы үлөтпүр электростанциязын Совет Эвилелинде ажылгала киргени— улустар аразынга тайбынчы быжым-казын боттандырарына Совет чазактың кайы хире чайгылыш чок шыннынын көргүзүп турар улустар аразынга эң чугула улуг болушкун болуп турар.

Н. ЗАХАРОВ.

Болгарияныч хөинитизи А. П. Чеховтуң тураскаалын меделеп турар

СОФИЯ. Болгарияныч телеграф агенттигели Болгарияныч эртемнер академиязынга орустун улуг чогаалчызы А. П. Чеховтуң мөчээнинден бээр 50 чыл онуга холбаштыр сессия болуп эрткен.

Сессияга хөинитининч шыгараңгай ажылдакчылары, культураның ажылдакчылары, эртемниң ажылдакчылары, чогаалчылар, студенттеринч болгаш Софияныч ажылчы чоңарыныч төлөөкчилери киришкен.

А. П. Чеховтуң амьдыралыныч болгаш чогаалдыкы ажыл-чорудулазыныч дугайында илеткелди болгар литература институтунуң директору академик Людмил Стоянов кылган.

Болгарияга Чеховтуң шиелерининч көрүүшкүнүң дугайын күрүнениң дээди театр школазыныч профессору Стефан Каракозов чугаалаан. Чеховтуң драматургиязыныч болгар театрыныч реализм оруунга хөгжүп сайыраарына чугула ужурудузайы болганын ол меделгезин.

(СЭТА).

Албанияныч хосталганынын он чыл онуга алдар кылдыр

ТИРАНА. Албанияныч хосталганынч бээр он чыл онуга хөй-хөй муракчы бүдүрүлгелеринч коллективтери чаа-чаа күш-ажылчы тилелгелер-биле ужурашышаан, чылдың бирги чартынынч бүдүрүлгө планнарын күүсеткениниң болгаш ажыг күүсеткениниң дугайын дыңадып турар.

Патостунч фтижилери болгаш Сталин хоорай нефть болбазырадып ажылдаар бүдүрүлгелеринч ажылчылары июль 27-де-ле чартык чылдың планын күүсеткен. Тиранада дүк-аргылаа фабриказы пландан дашкаар 20585 метр дүктен кылган песту дужааганнар. Тиранада Мисто Ма ме аттыг ынаш кылгылар фабриказыныч ажылчы коллектив ады ай планын 9 хуу ажыг күүсеткен. Чартык чыл планнарынч күүсеткениниң дугайында республиканыч эске-даа хөй-хөй бүдүрүлгелери дыңаткан.

Баштайгы алдыган меделэ ёзугаар алырга чес-холо руданың казып тывары, битумун, цемент бүдүрери, дүктен аргаан пест бүдүрери ажыг күүсетинген.

(СЭТА).

Совет шериг корабильдеринин Финляндияда барганы

ХЕЛЬСИНКИ. Июль 10-да Хельсинкиниң портунга «Орджоникидзе» крейсер база контр-адмирал Г. С. Аташвилиниң тугунуң ады-биле ийи эминичи составты советтинч шериг корабильдери тускай баралгаашкы-биле челе бергеннер.

Далайга совет корабильдери «Компас» деп фин лоцман корабль уткаан. Флагман корабль болур «Орджоникидзе» крейсер Хармая ортудукту эртпишаан, нацияларныч салодун берген. Совет Эвилелиниң болгаш Францияныч күрүне гимнери чаңгыланып үнгөн. Хары кылдыр Кустаанмекк ортудук эрик батареилерининч дааштаашкыны дыңмиреп үнгөн.

Хельсинки порт. Эртен даң бажы турза-даа совет корабильдерининч доктааган черинге чектерлик дыка хөй кижиге чылган. Финляндия республиканың найыслалыныч чурттакчылары совет корабильдерининч келгенин ийи-биле уткааннар. Олар ол

баралгаашкыны «Найралдың бараалгаашкыны» деп адааннар. Совет корабильдерининч келгени-биле холбаштыр «Тээккансан саномат» солунуң бижип турары болза, бо бараалгаашкыны үзүктөл чок быжыгып турар найралдың илчирбизинге чаа дээрбек болур. Совет Эвилелиниң флотунга болгаш армиязында агрессинч планнар чок, Совет Эвилелиниң бүгү политиказы тайбынчы камгалаарынче база ден эргеге болгаш бот-боттарын хүндүлөжирининч үнденинге бүгү улустарныч найралдык харылааларын тургузарынче угланганын билди бис. Ам бистинч чуртувуста бараалгаашкыны-биле келген советтинч шериг корабильдерининч отряды найралдың болгаш тайбынчы меделээни эктелген. Советтинч шериг корабильдеринге, ооң командирлеринге болгаш экипажтарына бүгү чуректин ханызындан байыр чедирип тур бис деп солун меделеп турар.

(СЭТА).

„Совет Эвилели атомнуг энергияныч улуг үезинге эгени салган“

БЕРЛИН. Совет Эвилелинде атомнуг энергияга ажылдап турар бирги электростанцияны ажылгала киргениниң дугайында Герман Демократтыг Республиканыч эртемденерининч чугааларын депшилетиг негеп парлалга парлап үндүрүп турар. «Ди Виртгафт» солун дузалал физиктиң химияныч институтунуң директору профессор Роберт Хаვენманн меделгелин парлаан, ында атомнуг энергияда ажылдап турар делегейде бирги электростанцияны Совет Эвилелинде ажылгала киргени болза, атомнуг энергияныч чаа улуг үезинге эгени салган төгүлүг ажыг-дузалыг болушкун болур деп ол чугаалаан. Ындыг электростанцияны тургусканы болза, эртем-техниктиң ажылдык түнели болур, оң түнелинде Совет Эвилели АКШ-тың болгаш эске-даа чурттарныч мурунуга артык күштү чедип алган.

(СЭТА).

Мендес-Франстың Женевада барганы

ЖЕНЕВА. (СЭТА-ныч тускай кор.) Июль 10-да Францияныч Мендес-Франс Женевада челе бер-

Совет эртемденерининч ажылы нинти чаагай байдалды бедидеринге бараан болуп турар болгаш кижиге төрөлгетининч культураның база кижиге төрөлгетининч амьдыралын чок кылдыр сорулганы канчап-даа сүрбейн турар ындагы факт канчаар-даа аажок ужурудузайы болур деп Хаваман үргүлчүлөп бижээн. Анаа удурланыштыр америк эртемденерининч чизинер чорук улам-на хилилчектеп турар. Оларныч шинчилел ажылыныч түнелдери амьдыралды болгаш культураны чок кылтырчы угланганын олар коргуп-сүртүшкени-биле көрүп турарлар.

Бирги атомнуг электростанцияны Совет Эвилелиниң тургусканы бөгүн безин атомнуг энергияны тайбыч сорулгаларга калбак хемчээлдиг ажылдап болурун бүгү улуска көргүзсө деп профессор Хаваман бодунуң чүүлүнүч төнчүзүңгө бижээн.

(СЭТА).

Харымсалгалыг редакторнуң оралакчызы М. Н. ЛЮНДУП.

НИТИНИЧ ЧЕМНИЛГЕ БУДУРУЛГЕЛИНГЕ БОЛГаш УРУГААРНЫЧ, ЭМНЕЛГЕНИЧ БАЗА КИДЫШКЫ АЛБАН ЧЕРИЕРИНИЧ АШ-ЧЕМ КАТТЫЖЫ-ШЫННАРЫНГА АШ-ЧЕМ БЕЛЕТКЭЭР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ САНИТАР ЧУРУМНАРЫ

(СССР-ниң Кадык-камгалап министрствозунуң халдеврлыг аарыгларга уаур санитар Кол эргелели 1954 чылдың апрель 15-нче бадыйлаан).

1. Складка болгаш бүдүрүлгеге кирип турар бүгү чөм продуктуларынч кладовщик азы повар шыңгы хынап көргөн турар ужурул; шынары сезилгенчиг продукт улеретинген таварылаада ону соксадыр болгаш ол объектини хандырып турар бүдүрүлгениң (албан черининч) удурткучузунга база медицина ажылдакчызынга доп-дораан дыңадыры чугула.
2. Хүлээп алырынч хоругдугар чүүлдер болза: тама баспаан эт, иштин чаа кеслөөн, дүгүн чулбаан суг кужу, кас, өдүрөк чуургалары, а ол ышкаш частырынга чоокшулаан инкубаторнуң куш чуургалары.
3. Дүргөн үрелинчел бүгү аш-чем продуктулары (эт, балык болгаш олардан чартык фабрикаттар, бышкан колбаса, сүт продуктулары, крем кылгылар болгаш оон-даа эскелер) соок черге кадагалатынган турар херек. Чиг продуктуларын болгаш белек кылгыларын аш-чем кадагалары чугула.
4. Аш-чем белеткээринге чугула чүүлдер болза: а) чиг болгаш белек продуктуларын тускай аңгы-латынган язы-бүрү стодларга болгаш калбак ынаштарга, а оон аңгыда улуг объектилер болза, аңгы-аңгы тускай оран бажындарга сайзыралып кылгаш үндүрер. Аш-чем продукттарын кылып белеткээр аңгылатынган ынаштар мындыг (марка демдектер-лиг) болур: ЧЭ (чиг эт), ЧБ (чиг балык), ЧН (чиг нсаалар), ББ (бышкан балык), БН (бышкан ногаалар); марка демдек-биле тааржып дүүшпес индиге ынаштары ажылгаарын шыңгы хоругдугар! б) продуктуларын бичеледип үүрмектээринге ийден эвээш эвес эт тырттар машиналарынч болур: бирээзи чиг, эт балык, картофель болгаш эске-даа продуктуларга, ооң бирээзи— бышкан эт, балык, картофель болгаш эске-даа продуктуларга; в) чартык фабрикаттарын оларын белеткээрининч хемчээл-биле доп-дораан кончуп улуг изиг күштүг отка (хайындыр, бусталдыр быжыр) болбаазырадып кылдыр. Мооң адаанда айткан шаг-үениң дургузунда температуразы 6 градустан ашпас чүлге соок черге (соок камерага, соодулга шкафынга, дошту чар бажынга) кадагаларын чөпшээрээр: Эт фарш— 6 шактан хөй эвес; чиг эт болгаш балык котлеталар— 12 шактан ажыг эвес; бичинч кезиктеп кескен эт— 12 шактан хөй эвес үениң дургузунда кадагалалга тургустунар; г) бышкан эттен (гуляштан, эттиг блинчиктен, оон-даа эскелерден) ийи дугаар блюдаларын белеткээрде азы бир дугаар блюда-биле бышкан эт бээрде бичеледип үүрмектеп азы кезектеп кескен этти 15 минутадан эвээш эвес үеде (кара мүн, че-

Областың санитар чырыдымчыны бажыңы.